Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA ATANASIJA RANTA [*ATHANASIOS RANTOS*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2024. gada 4. oktobrī[1]

Lieta C-365/23 [*Arce*][i]

SIA "A"
pret
C,
D,
E

(Augstākās tiesas (Senāts) (Latvija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Patērētāju tiesību aizsardzība – Direktīva 93/13/EEK – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos – 1. pants – Piemērošanas joma – 2. panta b) punkts – Jēdziens "patērētājs" – 3. panta 1. punkts – 4. panta 2. punkts – 5. pants – 6. panta 1. punkts – 8.a pants – Standartlīgums – Līgums, kas noslēgts starp komersantu, kurš sniedz sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumus, un nepilngadīgu "jaunās cerības" spēlētāju, kuru pārstāv viņa vecāki – Noteikums, kurā paredzēts pienākums izmaksāt šim komersantam atlīdzību 10 % apmērā no ienākumiem, kurus šis sportists gūs nākamo 15 gadu laikā – Eiropas Savienības Pamattiesību harta – 17. pants – Tiesības uz īpašumu – 24. pants – Bērna tiesības

I. Ievads

1. Šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Direktīvas 93/13/EEK[2] par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 2. panta b) punktu, 3. panta 1. punktu, 4. panta 2. punktu, 5. pantu, 6. panta 1. punktu un 8.a pantu, lasot tos Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – "Harta") 17. panta 1. punkta un 24. panta gaismā.

2. Šis lūgums ir iesniegts saistībā ar tiesvedību starp A – saskaņā ar Latvijas tiesībām iedibinātu sabiedrību ar ierobežotu atbildību, kuras mērķis ir nodrošināt sportistu attīstību Latvijā (turpmāk tekstā – "komercsabiedrība A"), un fiziskām personām – nepilngadīgu "jaunās cerības" amatiersportistu C un viņa vecākiem D un E (turpmāk tekstā – "vecāki") par to, ka komercsabiedrība A vēlas piedzīt atlīdzību, kas C jāmaksā par sportista attīstības un karjeras

[1] Oriģinālvaloda – franču.

[i] Šīs lietas nosaukums ir izdomāts. Tas neatbilst neviena lietas dalībnieka reālajam personvārdam vai nosaukumam.

[2] Padomes Direktīva (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.), kurā grozījumi izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 25. oktobra Direktīvu 2011/83/ES (OV 2011, L 304, 64. lpp.).

atbalsta pakalpojumu līgumā, kurš 2009. gada 14. janvārī noslēgts starp komercsabiedrību A, no vienas puses, un C, kā arī viņa vecākiem, no otras puses (turpmāk tekstā – "strīdīgais līgums"), paredzēto pakalpojumu sniegšanu.

3. Šajā lietā Tiesai būs jāizvērtē Savienības tiesību aktu patērētāju tiesību aizsardzības jomā, īpaši Direktīvas 93/13, piemērojamība tādam līgumam kā strīdīgais līgums – konkrēti saistībā ar patērētāju, kurš sākotnēji bija nepilngadīgs un kuru pārstāvēja viņa vecāki, bet kurš līguma darbības laikā ir kļuvis par pilngadīgu profesionālu spēlētāju. Pasludināmais spriedums, kurā tiks iezīmētas šīs direktīvas piemērojamības aprises, katrā ziņā ietekmēs šāda veida līgumu saturu, turklāt ne tikai sporta jomā.

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

1. Direktīva 93/13

4. Saskaņā ar Direktīvas 93/13 10., 13. un 16. apsvērumu:

"tā kā efektīvāku patērētāju aizsardzību var panākt, pieņemot vienveidīgus tiesību aktus negodīgu noteikumu jomā; tā kā šos tiesību aktus būtu jāattiecina uz visiem līgumiem, kas noslēgti starp pārdevējiem vai piegādātājiem un patērētājiem; tā kā tā rezultātā, cita starpā, no šīs direktīvas būtu jāizslēdz līgumi attiecībā uz nodarbinātību, līgumi attiecībā uz mantojuma tiesībām, līgumi attiecībā uz tiesībām saistībā ar ģimenes tiesībām un līgumi attiecībā uz uzņēmumu apvienošanos un iestāžu vai partnerības līgumiem;

[..]

tā kā tiek uzskatīts, ka dalībvalstu likumi vai noteikumi, kas tieši vai netieši nosaka patērētāju līgumu noteikumus, nesatur negodīgus noteikumus; tā kā tādēļ neliekas vajadzīgi attiecināt uz šo direktīvu noteikumus, kas ietver obligātas tiesību normas un to starptautisko konvenciju principus vai noteikumus, kam ir pievienojušās dalībvalstis vai Kopiena; tā kā šajā sakarībā vārdi "obligātas tiesību normas" 1. panta 2. punktā ietver arī noteikumus, kas saskaņā ar tiesību aktiem attiecas uz līgumslēdzējām pusēm, ar nosacījumu, ka nav noteikta cita kārtība;

[..]

tā kā līgumu noteikumu negodīga rakstura novērtēšan[a] atbilstoši izvēlētiem vispārējiem kritērijiem, jo īpaši sabiedriska rakstura pārdošanas un piegāžu jomā, kur tiek sniegti kopēji pakalpojumi, ievērojot lietotāju solidaritāti, jāpapildina ar līdzekļiem dažādu iesaistīto interešu vispārēja izvērtējuma veikšanai; tā kā tam nepieciešama godprātība; tā kā, novērtējot godprātību, jāpievērš īpaša uzmanība pušu pozīcijām pie līguma slēgšanas attiecībā uz to, vai patērētājs kaut kādā veidā ticis mudināts piekrist noteikumiem un vai preces vai pakalpojumi tikuši pārdoti vai piegādāti pēc patērētāja īpaša pasūtījuma; tā kā pārdevēju vai piegādātāju var uzskatīt par godprātīgu, ja tas izturas godīgi un līdzvērtīgi pret otru līguma pusi, kuras likumīgās intereses tam jāņem vērā."

5. Šīs direktīvas 1. panta 1. punktā noteikts:

"Šīs direktīvas mērķis ir saskaņot dalībvalstu normatīvus un administratīvus aktus, kas attiecas uz negodīgiem noteikumiem līgumos, ko slēdz starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju."

6. Saskaņā ar minētās direktīvas 2. panta b) punktu jēdziens "patērētājs" ir definēts kā "jebkura fiziska persona, kura [..] darbojas nolūkos, kas ir ārpus tās amata, nodarbošanās vai profesijas". Atbilstoši šīs pašas direktīvas 2. panta c) punktam jēdziens "pārdevējs vai piegādātājs" ir saprotams kā "jebkura fiziska vai juridiska persona, kura [..] darbojas nolūkos, kas ir saistīti ar tās amatu, uzņēmējdarbību vai profesiju, neatkarīgi no tā, vai tas ir valsts vai privāts".

7. Direktīvas 93/13 3. pantā ir paredzēts:

"1. Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

2. Noteikumu vienmēr uzskata par tādu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, ja tas sastādīts jau iepriekš un patērētājam tādēļ nav bijusi iespēja iespaidot to saturu, jo īpaši saistībā ar iepriekš noformulētiem standartlīgumiem.

Tas, ka par zināmu noteikumu aspektiem vai par kādu īpašu noteikumu notikusi atsevišķa apspriešanās, neizslēdz šī panta piemērošanu pārējam līgumam, ja vispārējais līguma novērtējums norāda, ka tas tomēr ir iepriekš noformulēts standartlīgums.

Ja pārdevējs vai piegādātājs norāda, ka par kādu standarta noteikumu notikusi atsevišķa apspriešanās, pierādījuma pienākums šai sakarā ir viņam.

[..]"

8. Šīs direktīvas 4. pantā noteikts:

"1. Neskarot 7. pantu, līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti, kā arī visiem pārējiem līguma noteikumiem vai citu līgumu, no kā tas ir atkarīgs.

2. Noteikumu negodīguma novērtējums neattiecas ne uz līguma galvenā priekšmeta definīciju, ne uz cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, ciktāl šie noteikumi ir vienkāršā, skaidri saprotamā valodā."

9. Minētās direktīvas 5. pantā tostarp norādīts, ka "līgumos, kuros visi vai atsevišķi patērētājam piedāvāti noteikumi ir rakstveidā, šiem noteikumiem vienmēr jābūt sastādītiem vienkāršā, skaidri saprotamā valodā".

10. Šīs pašas direktīvas 6. panta 1. punktā paredzēts:

"Dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam un ka līgums ar

tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem."

11. Direktīvas 93/13 8. pantā noteikts, ka "dalībvalstis var pieņemt vai saglabāt visstingrākos Līgumam atbilstīgus noteikumus jomā, uz ko attiecas šī direktīva, lai nodrošinātu visaugstāko patērētāja aizsardzības līmeni".

12. Saskaņā ar šīs direktīvas 8.a panta 1. punktu:

"Ja dalībvalsts pieņem noteikumus saskaņā ar 8. pantu, tā informē Komisiju par to, kā arī par visiem turpmākiem grozījumiem, it īpaši, ja minētie noteikumi:

– attiecina negodīguma novērtējumu uz individuāli apspriestiem līguma noteikumiem vai uz cenas vai atlīdzības atbilstīgumu, vai

– ietver līguma noteikumu sarakstus, ko uzskata par negodīgiem."

2. Direktīva 2005/29/EK

13. Direktīvas 2005/29/EK[3] 5. panta 3. punkts ir formulēts šādi:

"Tādu komercpraksi, kas var būtiski kropļot tikai precīzi nosakāmas patērētāju grupas saimniecisko rīcību, kuri garīgu vai fizisku traucējumu, vecuma vai lētticības dēļ ir īpaši neaizsargāti pret tādu praksi vai attiecīgo produktu, tādējādi, ka varētu saprātīgi paredzēt, ka tirgotājam tas būtu bijis jāprognozē, vērtē no tādas grupas vidusmēra pārstāvja viedokļa. Tas neskar parasto un likumīgo reklāmas praksi lietot pārspīlētus izteicienus vai izteicienus, ko nav paredzēts uztvert burtiski."

B. Latvijas tiesības

1. Civillikums

14. 1937. gada 20. februāra Latvijas Republikas Civillikuma[4] (turpmāk tekstā – "Civillikums") 186. pantā noteikts, ka "vecāki kopīgi pārstāv bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās (koppārstāvība)".

15. Saskaņā ar Civillikuma 223. pantu "tēvs un māte uz aizgādības tiesību pamata ir sava nepilngadīgā bērna dabiskie aizbildņi".

16. Šā likuma 293. pantā ir paredzēts:

"Aizbildnis var nepilngadīgā lietās un viņa interesēs noslēgt visādus līgumus, kā arī pieņemt un izdarīt maksājumus. Visa tāda darbība saista nepilngadīgo, ja vien aizbildnis to izdarījis labā

[3] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (2005. gada 11. maijs), kas attiecas uz uzņēmēju negodīgu komercpraksi iekšējā tirgū attiecībā pret patērētājiem un ar ko groza Padomes Direktīvu 84/450/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 97/7/EK, 98/27/EK un 2002/65/EK, un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 2006/2004 (Negodīgas komercprakses direktīva) (OV 2005, L 149, 22. lpp.; turpmāk tekstā – "Negodīgas komercprakses direktīva").

[4] *Valdības Vēstnesis*, 1937, Nr. 41.

ticībā, palikdams turklāt saimnieciskās pārvaldības ietvaros un nesaistīdams nepilngadīgo bez sevišķas vajadzības uz ilgāku laiku kā līdz viņa pilngadībai."

17. Atbilstoši minētā kodeksa 1408. pantam "rīcībspējas trūkst nepilngadīgajiem".

2. Patērētāju tiesību aizsardzības likums

18. 1999. gada 1. aprīļa Patērētāju tiesību aizsardzības likuma [5] 1. panta "Likumā lietotie termini", redakcijā, kas bija spēkā strīdīgā līguma noslēgšanas brīdī, 3. un 4. punktā bija definēti šādi jēdzieni:

"patērētājs – fiziskā persona, kas izsaka vēlēšanos iegādāties, iegādājas vai varētu iegādāties vai izmantot preci vai pakalpojumu nolūkam, kurš nav saistīts ar tās saimniecisko vai profesionālo darbību;

pakalpojuma sniedzējs – persona, kas savas saimnieciskās vai profesionālās darbības ietvaros sniedz pakalpojumu patērētājam; [..]."

19. Redakcijā, kas bija spēkā strīdīgā līguma noslēgšanas brīdī, šī likuma 6. pantā "Netaisnīgi līguma noteikumi" bija noteikts:

"[..]

(2) Līguma noteikumi formulējami vienkāršā un saprotamā valodā.

(3) Līguma noteikums, kuru līgumslēdzējas puses savstarpēji nav apspriedušas, ir netaisnīgs, ja tas pretēji labticīguma prasībām rada būtisku neatbilstību līgumā noteiktajās līgumslēdzēju pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam.

[..]

(8) Ražotāja, pārdevēja vai pakalpojuma sniedzēja un patērētāja noslēgtajā līgumā ietvertie netaisnīgie noteikumi nav spēkā no līguma noslēgšanas brīža, bet līgums paliek spēkā, ja tas var pastāvēt arī turpmāk, kad izslēgti netaisnīgie noteikumi.

[..]"

20. Minētā likuma 6. panta, ar kuru Latvijas tiesībās transponēts Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts, redakcijā, kas stājās spēkā 2014. gada 1. jūlijā, 2^2. punktā bija noteikts:

"Šā panta noteikumi neattiecas uz tādiem līguma noteikumiem, kas definē līguma priekšmetu un cenu vai atlīdzības atbilstību precei vai pakalpojumam, ja tie ir formulēti vienkāršā un saprotamā valodā. [..]"

[5] *Latvijas Vēstnesis*, 1999, Nr. 104/105.

III. Pamatlieta, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

21. Saskaņā ar Latvijas tiesībām iedibinātas sabiedrības ar ierobežotu atbildību A mērķis ir nodrošināt sportistu attīstību Latvijā. Šī mērķa sasniegšanai tā sportistiem piedāvā pakalpojumus viņu profesionālo spēju un karjeras attīstīšanai, noslēdzot līgumus, kuros, ievērojot konkrētus nosacījumus, paredzēta samaksas pienākuma iestāšanās nākotnē.

22. 2009. gada sākumā fiziskā persona C bija 17 gadus veca nepilngadīga persona – jauns basketbolists, kurš vēl nebija uzsācis savu sporta karjeru profesionālā līmenī (tātad viņš vēl nebija pieņemts darbā klubā).

23. 2009. gada 14. janvārī komercsabiedrība A, no vienas puses, un C, kā arī viņa vecāki, no otras puses, noslēdza strīdīgo līgumu C interesēs. Šī līguma mērķis bija nodrošināt C veiksmīgu profesionāla sportista karjeru basketbolā. Minētais līgums tika noslēgts uz 15 gadiem – līdz 2024. gada 14. janvārim.

24. Šim nolūkam minētajā līgumā bija paredzēts, ka komercsabiedrība A sniegs C dažādus pakalpojumus[6]. Saskaņā ar šī paša līguma 6.1. punktu (turpmāk tekstā – "apstrīdētais noteikums") C apņēmās par to maksāt šai komercsabiedrībai atlīdzību 10 % apmērā no visiem neto ienākumiem par attiecīgā sporta veida spēlēšanu, kā arī reklāmas, mārketinga un mediju pasākumiem, kas gūti strīdīgā līguma darbības laikā, kā arī Latvijā noteikto pievienotās vērtības nodokli, ja šie ienākumi būs vismaz 1500 EUR mēnesī.

25. No iesniedzējtiesas norādītajiem apstākļiem izriet, ka minēto noteikumu iepriekš bija sagatavojusi komercsabiedrība A un tas nebija atsevišķi apspriests Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē. Līdz ar to runa esot par iepriekš noformulētu standartlīgumu, kuru ar šādiem pašiem noteikumiem parakstītu arī citi jaunie sportisti.

26. Iesniedzējtiesa norāda, ka 2009. un 2010. gadā komercsabiedrība A ir sniegusi C strīdīgajā līgumā paredzētos sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumus, īpaši individuālus un komandas treniņus speciālistu vadībā, un tas šai komercsabiedrībai esot prasījis finansiālu līdzekļu ieguldījumus. Lai arī C neesot izmantojis daļu no piedāvātajiem pakalpojumiem, komercsabiedrība A uzskata, ka, neizmaksājot tai paredzēto atlīdzību par saņemtajiem pakalpojumiem, C un viņa vecāki neesot izpildījuši šo līgumu.

27. Ņemot vērā, ka C, kurš starplaikā ir kļuvis par profesionālu basketbolistu, ienākumi no līgumiem ar sporta klubiem kopsummā attiecīgajā laikposmā ir sasnieguši 16 637 779,90 EUR, C līdz ar to esot jāsamaksā komercsabiedrībai A 10 % no šīs summas, proti, 1 663 777,99 EUR.

28. 2020. gada 29. jūnijā komercsabiedrība A cēla prasību tiesā pret C un viņa vecākiem par strīdīgajā līgumā paredzētās atlīdzības piedziņu.

29. Pirmās instances tiesa un vēlāk apelācijas instances tiesa komercsabiedrības A celtās prasības noraidīja, pamatojoties tostarp uz to, ka strīdīgais līgums neatbilst valsts patērētāju tiesību aizsardzības normām un ka apstrīdētais noteikums ir negodīgs.

[6] Komercsabiedrības A piedāvātajos pakalpojumos tostarp ietilpa apmācības un trenēšanas, sporta medicīnas un psihologa pakalpojumi, karjeras atbalsta pasākumi (proti, karjeras plāna izstrāde, realizēšana un uzraudzība, līgumu noslēgšana starp sportistu un klubiem), kā arī atbalsts mārketinga, juridisko pakalpojumu un grāmatvedības jomās.

30. Komercsabiedrība A iesniedza kasācijas sūdzību Augstākajā tiesā (Senāts) (Latvija), kas ir iesniedzējtiesa, pamatojumā norādot, ka patērētāju tiesību aizsardzības normas šajā gadījumā nav piemērojamas, jo aplūkotais līgums ir pieskaitāms "jaunās cerības" sportistu līgumiem, kuriem šīs tiesību normas nav piemērojamas. Kasācijas sūdzībā šī komercsabiedrība lūdza iesniegt Tiesā lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

31. Augstākās tiesas skatījumā Tiesa jau ir sniegusi jēdziena "patērētājs" interpretāciju, tomēr līdz šim tā savā judikatūrā nav pievērsusies patērētāju tiesību aizsardzības normu piemērojamībai sporta jomā.

32. Šajā ziņā tā norāda, ka ir pamats uzskatīt, ka šīs tiesību normas ir piemērojamas. Proti, ja nepastāv īpašs regulējums, ar kuru no Direktīvas 93/13 tvēruma būtu izslēgti sporta nozarē noslēgtie līgumi, tos atbilstoši šīs direktīvas normām var kvalificēt kā "līgumus, kas noslēgti starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju".

33. Turklāt minētā tiesa pauž viedokli, ka nebūtu piešķirama nozīme apstāklim, ka jaunā sportista darbība vēlāk ieguvusi būtībā profesionālu raksturu, jo šis apstāklis pats par sevi nevar liegt pakalpojumu saņēmējam tiesības atsaukties uz "patērētāja" statusu Direktīvas 93/13 izpratnē[7].

34. Tāpat šī tiesa uzsver atšķirības dalībvalstu tiesu praksē, kas arī norāda uz nepieciešamību uzdot prejudiciālus jautājumus par to, vai šādiem līgumiem, ko noslēguši jaunie sportisti un sporta klubi, ir piemērojamas šajā direktīvā noteiktās patērētāju aizsardzības prasības[8].

35. Šādos apstākļos Augstākā tiesa (Senāts) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai /sportista/ attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu līgums, kas noslēgts starp, no vienas puses, komersantu, kurš /sportistu/ sagatavošanas un attīstības jomā darbojas profesionāli, un, no otras puses, nepilngadīgu personu, kuru pārstāv vecāki un kura līguma noslēgšanas brīdī nav nodarbināta /sporta veida/ jomā, ietilpst [Direktīvas 93/13] piemērošanas jomā?

2) Ja atbilde uz [pirmo jautājumu] ir noraidoša, vai Direktīva 93/13 neliedz tādu valsts judikatūru, kurā tiesību akti, ar kuriem šī direktīva tiek transponēta nacionālajās tiesībās, tiek interpretēti tādā veidā, ka tajā ietvertās patērētāju tiesību aizsardzības normas ir piemērojamas arī šādiem līgumiem?

[7] Attiecīgi izskatāmā lieta atšķiroties no gadījumiem, uz kuriem attiecas Tiesas judikatūra par tiesību normu par jurisdikcijas noteikšanu piemērošanu (skat. spriedumus, 2018. gada 25. janvāris, *Schrems* (C-498/16, EU:C:2018:37, 31., 38. un 39. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra), un 2020. gada 10. decembris, *Personal Exchange International* (C-774/19, EU:C:2020:1015, 40. un 42. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra)).

[8] Šajā nozīmē attiecībā uz nepieciešamību nodrošināt vienveidīgu Savienības tiesību interpretāciju skat. spriedumu, 2021. gada 6. oktobris, *Consorzio Italian Management* un *Catania Multiservizi* (C-561/19, EU:C:2021:799, 49. punkts). Saskaņā ar iesniedzējtiesai pieejamo informāciju *cour d'appel de Paris* (Parīzes apelācijas tiesa, Francija) 2019. gada 23. maija spriedumā ir atzinusi, ka basketbolists, kas kā topošais spēlētājs bija ar sporta aģentūru noslēdzis pakalpojumu līgumu, atbilstoši kuram šī aģentūra sportista interesēs apņēmās veikt pārrunas ar sporta klubiem par viņa nodarbināšanu, par ko basketbolists apņēmās maksāt šai aģentūrai noteiktu summu, kura aprēķināta kā daļa no šīs sadarbības rezultātā noslēgto līgumu summas, ir rīkojies kā patērētājs, nevis kā komersants (*CA Paris*, 2, 23.05.2019, Nr. 1602277). Savukārt *Oberlandesgericht München* (Minhenes Augstākā tiesa, Vācija) 2002. gada 7. novembra spriedumā, izšķirot strīdu starp jauno tenisistu un sporta aģentūru, kas izrietēja no pakalpojumu līguma, kurš ir līdzīgs tam, ko puses noslēgušas šajā lietā, šīm tiesiskajām attiecībām nav piemērojusi valsts patērētāju tiesību aizsardzības normas (*OLG München*, 07.11.2002 – 19 U 3238/02).

3) Ja atbilde uz [pirmo vai otro jautājumu] ir apstiprinoša, vai valsts tiesa līguma noteikumu, kas paredz, ka par līgumā norādīto /sporta veida/ attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu sniegšanu jaunais /sportists/ apņemas maksāt atlīdzību 10 % apmērā no ieņēmumiem, ko viņš saņems turpmāko 15 gadu laikā, var pakļaut negodīguma novērtējumam, ievērojot Direktīvas 93/13 3. pantā noteikto, un neuzskatīt šo noteikumu par tādu, uz kuru saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu neattiecas noteikumu negodīguma novērtējums?

4) Ja atbilde uz [trešo jautājumu] ir apstiprinoša, vai līguma noteikums, kas paredz, ka par līgumā norādīto /sportista/ attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu sniegšanu jaunais /sportists/ apņemas maksāt atlīdzību 10 % apmērā no ieņēmumiem, ko tas saņems turpmāko 15 gadu laikā, ir uzskatāms par tādu, kas sastādīts vienkāršā, skaidri saprotamā valodā Direktīvas 93/13 5. panta izpratnē, ņemot vērā, ka līguma noslēgšanas brīdī jaunajam /sportistam/ nav pieejama skaidra informācija par sniegtā pakalpojuma vērtību un to, cik viņam šis pakalpojums izmaksās, lai viņš varētu izvērtēt ekonomiskās sekas, kas viņam var iestāties?

5) Ja atbilde uz [trešo jautājumu] ir apstiprinoša, vai līguma noteikums, kas paredz, ka par līgumā norādīto /sportista/ attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu sniegšanu jaunais /sportists/ apņemas maksāt atlīdzību 10 % apmērā no ieņēmumiem, ko tas saņems turpmāko 15 gadu laikā, ir uzskatāms par tādu, kas saskaņā ar Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktu rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam, ņemot vērā, ka šis punkts nesaista sniegtā pakalpojuma vērtību un to, cik patērētājam šis pakalpojums izmaksā?

6) Ja atbilde uz [piekto jautājumu] ir apstiprinoša, vai nebūtu pretrunā ar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu valsts tiesas lēmums samazināt no patērētāja par labu piegādātājam piedzenamo summu līdz faktisko izdevumu apmēram, kas piegādātājam radies, saskaņā ar līgumu sniedzot pakalpojumus patērētajam?

7) Ja atbilde uz [trešo jautājumu] ir noliedzoša un ja uz līgumā minēto noteikumu, kas paredz, ka par līgumā minēto /sportista/ attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu sniegšanu patērētājs apņemas maksāt atlīdzību 10 % apmērā no ieņēmumiem, ko tas saņems turpmāko 15 gadu laikā, saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu neattiecas negodīguma novērtējums, vai valsts tiesa, konstatējot, ka atlīdzības apmērs ir acīmredzami nesamērīgs ar pakalpojuma sniedzēja ieguldījumu, tomēr var atzīt šādu līguma noteikumu par negodīgu, balstoties uz valsts tiesību normām?

8) Ja atbilde uz [septīto jautājumu] ir apstiprinoša, vai attiecībā uz līgumu, kas noslēgts ar patērētāju laikā, kad vēl nebija stājies spēkā Direktīvas 93/13 8.a pants, ir jāņem vērā informācija par dalībvalsts pieņemtajiem noteikumiem saskaņā ar minētās direktīvas 8. pantu, ko dalībvalsts 8.a panta kārtībā sniegusi Eiropas Komisijai, un, ja ir jāņem vērā, vai valsts tiesas kompetenci ierobežo šīs dalībvalsts Direktīvas 93/13 8.a panta kārtībā sniegtā informācija, ja dalībvalsts ir norādījusi, ka tās tiesību akti nepārsniedz šajā direktīvā noteiktos minimālos standartus?

9) Ja atbilde uz [pirmo vai otro jautājumu] ir apstiprinoša, kāda nozīme, ievērojot [Hartas] 17. panta 1. punktu kopsakarā ar 24. pantu, piemērojot tiesību aktus, ar kuriem nacionālajās tiesībās ir transponētas Direktīvas 93/13 normas, piešķirama apstāklim, ka brīdī, kad tika noslēgts norādītais pakalpojumu līgums ar saistību termiņu uz 15 gadiem, jaunais /sportists/

bija nepilngadīgs un ka tādējādi minēto līgumu nepilngadīgā vārdā noslēdza vecāki, nodibinot nepilngadīgai personai saistību maksāt atlīdzību 10 % apmērā no visiem ienākumiem, ko tā saņems turpmāko 15 gadu laikā.

10) Ja atbilde uz [pirmo vai otro jautājumu] nav apstiprinoša, vai, ņemot vērā, ka sporta aktivitātes ir Eiropas Savienības tiesību aktu piemērošanas jomā, pakalpojumu līgums ar saistību termiņu uz 15 gadiem, kas noslēgts ar nepilngadīgu jauno /sportistu/, ko tādējādi nepilngadīgā vārdā noslēguši viņa vecāki, nodibinot nepilngadīgai personai saistību maksāt atlīdzību 10 % apmērā no visiem ienākumiem, ko tā saņems turpmāko 15 gadu laikā, neaizskar [Hartas] 17. panta 1. punktā kopsakarā ar 24. panta 2. punktu noteiktās personas pamattiesības?"

36. Rakstveida apsvērumus Tiesā iesniedza komercsabiedrība A, C, Latvijas valdība, kā arī Eiropas Komisija. Šie paši lietas dalībnieki, kā arī C vecāki, kuri neiesniedza rakstveida apsvērumus, sniedza arī mutvārdu apsvērumus un atbildēja uz Tiesas uzdotajiem mutvārdu jautājumiem tiesas sēdē mutvārdu paskaidrojumu uzklausīšanai 2024. gada 13. jūnijā.

IV. Juridiskā analīze

A. Par atsevišķu prejudiciālo jautājumu pieņemamību

37. Komercsabiedrība A rakstveida apsvērumos norādīja uz trešā, ceturtā, piektā, septītā, devītā un desmitā prejudiciālā jautājuma nepieņemamību, pamatojoties uz to, ka, pirmām kārtām, ar trešo līdz piekto jautājumu iesniedzējtiesa būtībā lūdz Tiesu piemērot, nevis interpretēt Savienības tiesības, tostarp, vērtējot, pirmkārt, vai noteikumi par atlīdzības noteikšanu jākvalificē kā tādi, kuriem piemērojams nevis Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts, bet gan tās 3. pants (trešais jautājums), un, otrkārt, to atbilstību prasībām, kas izriet no šīs direktīvas 5. panta un 3. panta 1. punkta (ceturtais un piektais jautājums), otrām kārtām, septītais jautājums ir hipotētisks un visbeidzot, trešām kārtām, devītais un desmitais jautājums ir pārāk abstrakti un uzskatāmi par lūgumu sniegt konsultatīvu viedokli.

38. Šajā ziņā jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru LESD 267. pantā iedibinātajā sadarbībā starp Tiesu un valstu tiesām tikai valsts tiesai, kas iztiesā lietu un kas ir atbildīga par pieņemamo tiesas nolēmumu, ņemot vērā pamatlietas īpatnības, ir jānovērtē Tiesai uzdoto jautājumu nozīmīgums. Tādēļ, ja uzdotie jautājumi attiecas uz Savienības tiesību normas interpretāciju vai spēkā esamību, Tiesai principā ir jāsniedz nolēmums. No tā izriet, ka uz prejudiciālo jautājumu par Savienības tiesībām attiecas nozīmīguma prezumpcija. Tiesa var atteikties lemt par šādu jautājumu tikai tad, ja ir acīmredzams, ka lūgtajai Savienības tiesību interpretācijai nav nekāda sakara ar pamatlietas faktisko situāciju vai tās priekšmetu, ja problēma ir hipotētiska vai arī ja Tiesai nav zināmi faktiskie un tiesiskie apstākļi, kas vajadzīgi, lai sniegtu lietderīgu atbildi uz tai uzdotajiem jautājumiem[9].

39. Šajā gadījumā jākonstatē, ka iesniedzējtiesas nolēmumā ir pietiekami precīzi raksturoti pamatlietas juridiskie un faktiskie apstākļi un iesniedzējtiesas sniegtās norādes ļauj noteikt uzdoto jautājumu tvērumu un secināt, ka tiem nav nedz saiknes zuduma ar šī strīda priekšmetu, nedz arī, ka tie ir hipotētiski. Konkrētāk, pirmkārt, attiecībā uz trešo līdz piekto, kā arī devīto un desmito prejudiciālo jautājumu no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka iesniedzējtiesa

[9] Skat. it īpaši spriedumu, 2023. gada 29. jūnijs, *International Protection Appeals Tribunal* u.c. (Atentāts Pakistānā) (C-756/21, EU:C:2023:523, 35. un 36. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

interesējas par vairāku Direktīvas 93/13 noteikumu nozīmi un tvērumu, lai noteiktu, vai tā var veikt apstrīdētā noteikuma negodīguma pārbaudi, piemērojot šo direktīvu. Tādējādi šī tiesa nelūdz Tiesu piemērot šos noteikumus lietas faktiem, ne arī aizstāt valsts tiesas vērtējumu ar savu – to tā katrā ziņā nevarētu darīt [10]. Otrkārt, runājot par septītā prejudiciālā jautājuma hipotētisko raksturu, uz kuru komercsabiedrība A norāda, pamatojoties uz to, ka Latvijas tiesībās neesot iespējas konstatēt pārmērīgu peļņu no kapitāla ieguldījuma, pietiek atgādināt, ka LESD 267. pantā paredzētajā procedūrā Tiesas funkcijas un iesniedzējtiesas funkcijas ir skaidri nošķirtas, un tikai iesniedzējtiesa var interpretēt valsts tiesību aktus [11].

40. Šādos apstākļos uzskatu, ka visi iesniedzējtiesas uzdotie jautājumi ir pieņemami.

B. Par lietas būtību

41. Iesniedzējtiesa, uzskatot, ka pamatlietas faktiskie apstākļi rada ar Direktīvas 93/13 interpretāciju un piemērošanu saistītu jautājumu kopumu, nolēma uzdot virkni prejudiciālu jautājumu, kuri tematiski skar dažādus šīs direktīvas aspektus un kurus var sagrupēt šādi:

– Direktīvas 93/13 piemērošanas joma (pirmais jautājums);

– piemērošanas jomas paplašināšana, salīdzinot ar šajā direktīvā noteikto minimālo aizsardzības līmeni (otrais jautājums), un valsts tiesību aktu īstenošanas kārtība atbilstoši tās 8. pantam (septītais un astotais jautājums);

– līguma noteikumu klasificēšana par tādiem, kas attiecas uz "līguma galveno priekšmetu" vai "cenu un atlīdzību" minētās direktīvas 4. panta 2. punkta izpratnē (trešais jautājums);

– "pārskatāmības" prasība šīs pašas direktīvas 4. panta 2. punkta un 5. panta izpratnē (ceturtais jautājums);

– "ievērojamas nelīdzsvarotības" vērtējums, pārbaudot noteikuma negodīgumu Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē (piektais jautājums);

– sekas, kas izriet no līguma noteikuma kvalificēšanas par "negodīgu" atbilstoši šīs direktīvas 6. panta 1. punktam (sestais jautājums);

– Hartas noteikumu piemērošana, izvērtējot negodīgus noteikumus patērētāju līgumos (devītais un desmitais jautājums).

1. Par Direktīvas 93/13 piemērošanas jomu (pirmais jautājums)

42. Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai tāda līguma noteikumi, kurš noslēgts starp komersantu, kas darbojas sportistu attīstības jomā, no vienas puses, un nepilngadīgu personu, kuru pārstāv vecāki un kura šī līguma noslēgšanas brīdī vēl nebija nodarbināta sporta jomā, no otras puses, ietilpst Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā.

[10] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus* (C-421/14, turpmāk tekstā – "spriedums *Banco Primus*", EU:C:2017:60, 57. punkts un tajā minētā judikatūra).

[11] Skat. spriedumu, 2013. gada 15. janvāris, *Križan* u.c. (C-416/10, EU:C:2013:8, 58. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

43. Šajā kontekstā C un viņa vecāki, Latvijas valdība, kā arī Komisija uzskata, ka šāds līgums ietilpst šīs direktīvas piemērošanas jomā, savukārt komercsabiedrība A aicina uz šo jautājumu atbildēt noraidoši, šajā ziņā tostarp apgalvojot, ka profesionālās darbības uz nākotni vērstais raksturs nekādi nav saistīts ar līguma iedabu.

44. Iesākumā vispirms jāatgādina, ka Direktīvas 93/13 mērķis atbilstoši tās 1. panta 1. punktam ir saskaņot dalībvalstu tiesību normas, kas attiecas uz negodīgiem noteikumiem līgumos, kurus slēdz starp komersantu un patērētāju. Tātad runa ir par horizontālu leģislatīvu aktu, kura nolūks ir nodrošināt augsta līmeņa patērētāju aizsardzību [12], aizsargājot tos pret negodīgiem noteikumiem, kas iekļauti visa veida ar komersantiem noslēgtos līgumos. Līdz ar to šo direktīvu var piemērot visās saimnieciskās darbības nozarēs un principā visa veida preču iegādes un pakalpojumu sniegšanas līgumu veidiem, kas noslēgti starp komersantu un patērētāju [13].

45. Turpinot – kā Tiesa ir vairākkārt lēmusi, ar Direktīvu 93/13 ieviestās aizsardzības sistēmas pamatā ir atziņa, ka patērētājs salīdzinājumā ar komersantu ir vājākā pozīcijā gan attiecībā uz *iespēju risināt sarunas*, gan *informētības līmeni* un šāda situācija liek tam piekrist komersanta iepriekš izstrādātajiem noteikumiem bez iespējas ietekmēt to saturu [14]. Ņemot vērā šādu vājāku pozīciju, šīs direktīvas 6. panta 1. punktā ir paredzēts, ka negodīgi noteikumi patērētājiem nav saistoši. Tā ir imperatīva norma, kura vērsta uz to, lai formālo līdzsvaru, ko ar līgumu nodibina starp līgumslēdzēju pušu tiesībām un pienākumiem, aizstātu ar reālu līdzsvaru, kas var atjaunot minēto pušu vienlīdzību [15].

46. No tā izriet, ka minētās direktīvas mērķis ir, pirmkārt, risināt pušu nevienlīdzības situācijas saistībā ar līguma noteikumiem, kas var rasties informācijas vai tehnisko zināšanu asimetrijas dēļ [16], vai arī iespēju dēļ risināt sarunas [17] par līguma noteikumiem, un, otrkārt, atrunāt komersantus no negodīgu noteikumu izmantošanas nākotnē [18].

47. Tas, vai strīdīgais līgums ietilpst Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā, jāizvērtē, ņemot vērā šos direktīvas mērķus.

48. Šajā ziņā jāatgādina, ka Direktīva 93/13, kā izriet no tās 1. panta 1. punkta un 3. panta 1. punkta, ir piemērojama tādiem noteikumiem "līgumos, ko slēdz starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju", par kuriem "nebija atsevišķas apspriešanās". Kā norādīts šīs direktīvas 10. apsvērumā, vienveidīgas normas par negodīgiem noteikumiem ir jāpiemēro "visiem līgumiem", kuri noslēgti starp "pārdevēju vai piegādātāju" un "patērētāju", kā tie definēti minētās

12 Skat. LESD 114. pantu, kurš šobrīd ir Direktīvas 93/13 juridiskais pamats, kā arī LESD 169. pantu un Hartas 38. pantu.

13 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 18. novembris, *DelayFix* (C-519/19, turpmāk tekstā – "spriedums *DelayFix*", EU:C:2020:933, 52. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī Komisijas paziņojumu "Pamatnostādnes par Padomes Direktīvas 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos interpretēšanu un piemērošanu" (OV 2019, C 323, 4.–92. lpp,, turpmāk tekstā – "Komisijas pamatnostādnes", 5. lpp.).

14 Skat. spriedumu, 2023. gada 15. jūnijs, *Bank M.* (Līguma spēkā neesamības sekas) (C-520/21, EU:C:2023:478, 54. punkts un tajā minētā judikatūra).

15 Skat. spriedumu, 2024. gada 11. aprīlis, *Air Europa Líneas Aéreas* (C-173/23, EU:C:2024:295, 28. punkts un tajā minētā judikatūra).

16 Skat. spriedumu, 2018. gada 17. maijs, *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen* (C-147/16, turpmāk tekstā – "spriedums *Karel de Grote*", EU:C:2018:320, 59. punkts), kurš attiecās uz tādu nevienlīdzību starp izglītības iestādi un studentu, kas izriet no informācijas un tehnisko zināšanu asimetrijas starp pusēm.

17 Piemēram, skat. spriedumu, 2015. gada 3. septembris, *Costea* (C-110/14, turpmāk tekstā – "spriedums *Costea*", EU:C:2015:538, 27. punkts un tajā minētā judikatūra), kurā Tiesa uzsvēra, ka, pat ja tiktu uzskatīts, ka advokātam ir augsts tehnisko zināšanu līmenis, tas neļauj prezumēt, ka attiecībās ar komersantu viņš nav vājākā puse.

18 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2016. gada 21. decembris, *Gutiérrez Naranjo* u.c. (C-154/15, C-307/15 un C-308/15, turpmāk tekstā – "spriedums *Gutiérrez Naranjo* u.c.", EU:C:2016:980, 63. punkts) un 2023. gada 15. jūnijs, *Bank M.* (Līguma spēkā neesamības sekas) (C-520/21, EU:C:2023:478, 58. punkts), kā arī ģenerāladvokāta Dž. Pitrucellas [*G. Pitruzzella*] secinājumus lietā *Dziubak* (C-260/18, EU:C:2019:405, 53. punkts un tajā minētā judikatūra). Skat. arī Komisijas pamatnostādnes (9. lpp.).

direktīvas 2. panta b) un c) punktā [19]. Attiecīgi, lai līgums ietilptu šīs direktīvas piemērošanas jomā, nepieciešams, lai viena līguma puse būtu "pārdevējs vai piegādātājs" Direktīvas 93/13 2. panta c) punkta izpratnē un otra puse būtu "patērētājs" šīs direktīvas 2. panta b) punkta izpratnē. Citiem vārdiem – ja līgums noslēgts starp komersantu, no vienas puses, un patērētāju, no otras puses, šis līgums tiek uzskatīts par tādu, kas ietilpst minētās direktīvas piemērošanas jomā.

49. Šajā gadījumā norādīšu, pirmkārt – lai gan no Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem izriet, ka strīdīgais līgums ir "tipveida līgums", kas sagatavots, izmantojot iepriekš izveidotu veidlapu, kuru parakstījuši daudzi citi jaunie sportisti, komercsabiedrība A uzskata, ka par apstrīdēto noteikumu ir notikusi atsevišķa apspriešanās [20]. Tādēļ iesniedzējtiesai šajā ziņā ir jālemj, ņemot vērā noteikumus par pierādīšanas pienākuma sadali, kuri ietverti Direktīvas 93/13 3. panta 2. punkta pirmajā un trešajā daļā un kuros it īpaši ir paredzēts, ka tad, ja komersants apgalvo, ka par standartizētu noteikumu ir notikusi atsevišķa apspriešanās, tam ir pierādīšanas pienākums [21].

50. Otrkārt, ir vispārzināms, ka strīdīgo līgumu ir parakstījusi komercsabiedrība A, kas rīkojās kā "pārdevējs vai piegādātājs" šīs direktīvas 2. panta c) punkta izpratnē. Šādos apstākļos pirmais jautājums jāsaprot tādējādi, ka iesniedzējtiesa būtībā, pirmām kārtām, vēlas noskaidrot, vai tāda fiziskā persona kā C, kura strīdīgā līguma noslēgšanas brīdī neveica profesionālo darbību norādītajā sporta disciplīnā, bet vēlāk kļuva par profesionālu sportistu, šī līguma ietvaros jāuzskata par "patērētāju" minētās direktīvas 2. panta c) punkta izpratnē un vai tādējādi minētais līgums ietilpst šīs direktīvas *ratione personae* piemērošanas jomā (a), un, otrām kārtām, vai pašu līguma priekšmetu, kurš komercsabiedrības A skatījumā ir atzīstams par tādu, kas "pieskaitāms "jaunās cerības" sportistu līgumiem", var uzskatīt par izņēmumu no Direktīvas 93/13 *ratione materiae* piemērošanas jomas, kas līdz ar to pamatotu tās noteikumu nepiemērošanu (b).

a) Par Direktīvas 93/13 "ratione personae" piemērošanas jomu

51. Pirmām kārtām, attiecībā uz Direktīvas 93/13 *ratione personae* un, precīzāk, jēdziena "patērētājs" piemērošanas jomu atgādināšu, ka šīs direktīvas 2. panta b) punkta izpratnē "patērētājs" ir "jebkura fiziska persona, kura līgumos, uz ko attiecas [minētā] direktīva, darbojas nolūkos, kas ir ārpus tās amata, nodarbošanās vai profesijas". Ar šī paša panta c) punktu jēdzienam "pārdevējs vai piegādātājs" ir piešķirta plaša definīcija, saskaņā ar kuru kā "pārdevējs vai piegādātājs" tiek kvalificēta "jebkura fiziska vai juridiska persona, kura šīs direktīvas aptvertos līgumos darbojas nolūkos, kas ir saistīti ar tās amatu, uzņēmējdarbību vai profesiju, neatkarīgi no tā, vai tas ir valsts vai privāts".

52. No tā izriet, ka Direktīvā 93/13 līgumi, kuriem tā ir piemērojama, ir definēti, atsaucoties uz *līgumslēdzēju statusu* – atkarībā no tā, vai tie šo līgumu slēdz profesionālas darbības ietvaros vai nē –, nevis, atsaucoties uz lietas dalībnieku identitāti [22]. Šī pieeja, kas bieži tiek kvalificēta kā

[19] Skat. spriedumu *Karel de Grote* (45. un 46. punkts).

[20] Precīzāk, komercsabiedrība A tiesas sēdē apgalvoja, ka C un viņa vecākiem bija iespēja aspriest strīdīgo līgumu, tā kā pirms tā parakstīšanas parakstītāji vairākkārt tikās. Tomēr šī komercsabiedrība atzina, ka šajās sanāksmēs netika uzdots neviens jautājums par līguma ilgumu un nākotnes saistību apmēru, piemēram, maksājamās kompensācijas summu vai kādu citu līguma noteikumu, un ka diskusijas galvenokārt attiecās uz basketbolu, infrastruktūru, treneriem, dzīves apstākļiem, ēdināšanu, u.c.

[21] Skat. spriedumu, 2023. gada 13. jūlijs, *Banco Santander* (Atsauce uz oficiālu indeksu) (C-265/22, turpmāk tekstā – "spriedums *Banco Santander*", EU:C:2023:578, 62. punkts).

[22] Šajā nozīmē skat. spriedumus *Karel de Grote* (53. punkts un tajā minētā judikatūra) un *DelayFix* (53. un 54. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra). Vispārīgāk saistībā ar "patērētāja" jēdzienu skat. Djurovic, M., "The Average Consumer", *European Law on Unfair Commercial Practices and Contract Law*. Hart Publishing, Oksforda, 2016, 25. un 26. lpp.

"funkcionāla", atbilst atziņai, kura jau atgādināta šo secinājumu 45. punktā un ir ar šo direktīvu ieviestās aizsardzības sistēmas pamatā, proti, ka patērētājs salīdzinājumā ar komersantu atrodas *nelabvēlīgākā situācijā* gan attiecībā uz iespēju risināt sarunas, gan informētības līmeni [23].

53. No tā izriet, ka "patērētāja" kvalifikācija jāizvērtē katrā gadījumā atsevišķi, ņemot vērā konkrēto aplūkoto līgumu, ievērojot attiecīgā līguma iedabu un priekšmetu, kā arī faktu, ka Direktīvas 93/13 mērķis ir aizsargāt patērētājus kā parasti vājāko pusi [24]. Tāpēc, lai personu varētu kvalificēt kā "patērētāju", ir būtiski izvērtēt varas līdzsvaru starp pusēm attiecībā uz aplūkoto līgumu. Tipiskie faktori ir informācijas, tehnisko zināšanu vai iespējas risināt sarunas asimetrija.

54. Vienlaicīgi jēdziens "patērētājs" ir objektīvs un atspoguļo tā parasti vājāko pozīciju, salīdzinot ar komersantu. Objektīvais raksturs nozīmē, ka šis jēdziens nav atkarīgs no zināšanām un konkrētās informācijas, kas faktiski ir attiecīgās personas rīcībā [25]. Tiesa ir nospriedusi, ka abstrakta atsauces kritērija izmantošana, lai pārbaudītu līguma noteikuma pārskatāmību, ļauj novērst, ka šī pārbaude būs atkarīga no tādu sarežģītu subjektīvu faktoru kopuma, kurus ir grūti vai pat neiespējami noteikt [26].

55. Šajā gadījumā – neskarot iesniedzējtiesas veicamo pārbaudi – nav šaubu par to, ka strīdīgā līguma noslēgšanas brīdī C karjera vēl nebija sākusies, jo viņš nebija nodarbināts nevienā profesionālajā klubā. Tātad principā starp komercsabiedrību A un C ir nevienlīdzība starp šīm pusēm pastāvošās informācijas un tehnisko zināšanu asimetrijas dēļ. Šādai komercsabiedrībai principā ir atbilstoša organizācija, juridiskais dienests, kas ir specializējies attiecīgajā nozarē, un tehniskās zināšanas, kādas ne vienmēr ir jaunam sportistam, kurš rīkojas privātās interesēs un netieši saskaras ar šādu līgumu, tā noslēgšanas brīdī nebūdams profesionālis. Tādēļ šķistu pamatoti prezumēt, ka C, it īpaši, ņemot vērā viņa nepilngadību, objektīvi atradās vājākā pozīcijā, salīdzinot ar komercsabiedrību A. Pirmkārt, C nebija tāda paša līmeņa zināšanu kā šai sabiedrībai par dažādiem strīdīgajā līgumā paredzētajiem pakalpojumiem, un, otrkārt, viņam bija vājas iespējas risināt sarunas, īpaši tādēļ, ka šī līguma noslēgšanas brīdī, šķiet, ka komercsabiedrība A bija vienīgā sabiedrība, kas Latvijā sniedza šāda veida ar sportista attīstību saistītus pakalpojumus [27]. Tomēr iesniedzējtiesai būs arī jāpārbauda, vai šādas nevienlīdzīgas varas attiecības starp komercsabiedrību A un C varētu līdzsvarot apstāklis, ka C pārstāvēja viņa vecāki, tostarp, kā izriet no komercsabiedrības A sniegtajiem mutvārdu apsvērumiem, viņa tēvs strīdīgā līguma noslēgšanas brīdī esot bijis basketbola treneris. Šajā ziņā jāatgādina, ka Tiesa ir noteikusi – pat ja konkrētam "patērētājam" ir labākas zināšanas un ekspertīze, tas viņam tomēr neliedz būt par "patērētāju" Direktīvas 93/13 izpratnē [28].

56. No visiem iepriekšējā punktā minētajiem apstākļiem izriet, ka strīdīgā līguma noslēgšanas brīdī C principā ir rīkojies kā "patērētājs" Direktīvas 93/13 izpratnē un tādēļ šim līgumam būtu piemērojami šīs direktīvas noteikumi.

[23] Skat. spriedumu *Karel de Grote* (54. punkts un tajā minētā judikatūra).

[24] Šajā nozīmē skat. Komisijas pamatnostādnes (11. lpp.).

[25] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 21. marts, *Pouvin* un *Dijoux* (C-590/17, turpmāk tekstā – "spriedums *Pouvin* un *Dijoux*", EU:C:2019:232, 24., 25. un 30. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

[26] Skat. spriedumu, 2024. gada 4. jūlijs, *Caixabank* u.c. (Pārskatāmības pārbaude saistībā ar kolektīvo prasību) (C-450/22, turpmāk tekstā – "spriedums *Caixabank*", EU:C:2024:577, 49. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

[27] Šī konstatējuma pamatā ir vienīgi komercsabiedrības A tiesas sēdē paustie apgalvojumi, kuri būs jāpārbauda iesniedzējtiesai.

[28] Skat. spriedumus *Costea* (21. punkts) un *Pouvin* un *Dijoux* (25.–28. punkts).

57. Manuprāt, šo secinājumu nevar atspēkot apstāklis, ka attiecīgā sportista "patērētāja" statuss pēc minētā līguma noslēgšanas ir mainījies, kļūstot par "profesionālu" sportistu šīs direktīvas 2. panta c) punkta izpratnē. Tāpat kā iesniedzējtiesa, arī es uzskatu, ka īpašajā patērētāju tiesību aizsardzības kontekstā šīm izmaiņām nav nozīmes, novērtējot starp abām pusēm pastāvošo tiesisko attiecību iedabu. Līdz ar to, pretēji situācijām, kas attiecas uz tiesību normu piemērošanu jurisdikcijas noteikšanas jomā [29], runājot par patērētāju tiesību piemērošanas jomu, manuprāt, nav nozīmes tam, ka jaunā sportista darbība jomā, ar kuru ir saistīts līgums, vēlāk ir ieguvusi profesionālu raksturu. Tas tā ir arī gadījumā, ja izrādītos, ka jaunais sportists komersanta sniegtos pakalpojumus ir izmantojis vienīgi, lai iegūtu profesionālo kompetenci, jo izšķirošais apstāklis ir tas, ka strīdīgā līguma noslēgšanas brīdī jaunais sportists nebija profesionāls sportists.

58. Pirmkārt, saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 1. punktu "līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem *līguma slēgšanas brīdī*, kas ar to bijuši saistīti" [30]. Kā apstiprinājusi Tiesa, izvērtējot noteikuma negodīgumu, nozīme tātad ir līguma noslēgšanas datumam, līdz ar to šīs direktīvas piemērojamība jāizvērtē attiecīgajā brīdī – neatkarīgi no jebkādām turpmākām izmaiņām no "patērētāja" statusa uz "pārdevēja vai piegādātāja" statusu. Jebkāda cita "dinamiskāka" "patērētāja" statusa interpretācija, apgalvojot, ka šo statusu laika gaitā var zaudēt, būtu pretrunā pašam šīs tiesību normas formulējumam.

59. Otrkārt, šāda interpretācija atbilst arī Direktīvas 93/13 mērķim, ciktāl līgums patērētājam var radīt (tostarp ilgtermiņa) nelabvēlīgas sekas līguma noslēgšanas brīdī, kas sakrīt ar iespējamu nelabvēlīgu pozīciju, salīdzinot ar komersantu.

b) Par Direktīvas 93/13 "ratione materiae" piemērošanas jomu

60. Otrām kārtām, attiecībā uz Direktīvas 93/13 *ratione materiae* piemērošanas jomu un konkrētāk – to, vai "jaunās cerības" sportista līgumu var no tās izslēgt, jāatgādina, ka šī direktīva ir piemērojama "visiem līgumiem", kuri noslēgti starp komersantu un patērētāju visās saimnieciskās darbības nozarēs [31], un ka izšķirošais kritērijs minētās direktīvas piemērošanai ir statuss, kādā puses ir rīkojušās, noslēdzot strīdīgo līgumu, nevis tā priekšmets, kas principā neietekmē tās piemērošanas jomas noteikšanu [32]. Šim noteikumam gan ir daži izņēmumi [33].

[29] Skat. spriedumus, 2018. gada 25. janvāris, *Schrems* (C-498/16, EU:C:2018:37, 31., 38. un 39. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra), un 2020. gada 10. decembris, *Personal Exchange International* (C-774/19, EU:C:2020:1015, 40. un 41. punkts). Kā paskaidroja Komisija, citās Savienības tiesību jomās, piemēram, jurisdikcijas noteikumos, kas izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1215/2012 (2012. gada 12. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās (OV 2012, L 351, 1. lpp.), netiek izslēgts, ka valsts tiesa var ņemt vērā patērētāja statusa iespējamo "attīstību" līguma darbības laikā (piemēram, līgumi par pakalpojumu izmantošanu ilgākā laikposmā) tādā nozīmē, ka patērētāja noslēgtais līgums var būt mainījies no pakalpojuma izmantošanas tīri privātiem mērķiem uz tikai profesionālu darbību un līdz ar to fiziskā persona savu "patērētāja" statusu var zaudēt.

[30] Mans izcēlums. Šajā nozīmē skat. spriedumus *DelayFix* (60. punkts) un *Caixabank* (29. punkts un tajā minētā judikatūra).

[31] Skat. šo secinājumu 44. punktu.

[32] Šajā nozīmē skat. spriedumu *Pouvin* un *Dijoux* (24., 25. un 30. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra). Tomēr jākonstatē, ka, izstrādājot direktīvas projektu, Komisija analizēja konkrētus dažādās dalībvalstīs patērētājiem piedāvātus standartizētus līgumu veidus, piemēram, pirkuma līgumus, automašīnu nomas līgumus, ar atsevišķiem banku un apdrošināšanas pakalpojumiem saistītus līgumus, ar dažāda veida tūrisma pakalpojumu sniegšanu saistītus līgumus (mītnes nomas, brīvdienu klubi, kompleksie ceļojumi, daļlaika lietojuma tiesības (*time-sharing*) u.c.), gaisa pārvadājumu līgumus (*International Air Transport Association* (*IATA*) (Starptautiskā Gaisa transporta asociācija) ieteiktie līguma noteikumi) un ar pakalpojumu ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi sniegšanu saistītus līgumus. Šie pētījumi pierādīja ne vien negodīgu noteikumu plašo izplatību uzņēmumu izmantotajos vispārējos līguma noteikumos, bet arī grūtības tos saņemt pirms līguma noslēgšanas (skat. Komisijas 2000. gada 27. aprīļa ziņojumu par Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos piemērošanu (COM(2000) 248 final), 9. lpp.).

[33] Skat. rīkojumu, 2015. gada 19. novembris, *Tarcău* (C-74/15, EU:C:2015:772, 22. punkts un tajā minētā judikatūra).

61. Pirmkārt, Direktīvas 93/13 1. panta 2. punktā no tās piemērošanas jomas ir izslēgti "līguma noteikumi, kas ietver obligātas tiesību normas un to starptautisko konvenciju principus vai noteikumus, kam ir pievienojušās dalībvalstis vai Kopiena, īpaši transporta jomā". Šajā ziņā Tiesa ir nospriedusi, ka, it īpaši, ņemot vērā šīs direktīvas mērķi, proti, patērētāju aizsardzību pret negodīgiem noteikumiem, kas iekļauti līgumos, kurus ar tiem noslēguši komersanti, minētās direktīvas 1. panta 2. punktā noteiktais izņēmums ir jāinterpretē šauri, lai nodrošinātu tās lietderīgo iedarbību [34]. Turklāt tā ir atgādinājusi – katrā ziņā līguma noteikums, kas iekļauts starp komersantu un patērētāju noslēgtā līgumā, ir izslēgts no šīs direktīvas piemērošanas jomas vienīgi tad, ja minētais līguma noteikums ietver imperatīvas tiesību normas saturu Direktīvas 93/13 1. panta 2. punkta, lasot to kopsakarā ar tās 13. apsvērumu, izpratnē. Šī izslēgšana ir pamatota ar to, ka ir pamatoti prezumēt, ka valsts likumdevējs ir radījis līdzsvaru starp noteiktu līgumu pušu tiesībām un pienākumiem, jo šo līdzsvaru Savienības likumdevējs īpaši tiecas saglabāt [35].

62. Otrkārt, Direktīvas 93/13 10. apsvērumā ir piebilsts, ka "no [šīs] direktīvas būtu jāizslēdz līgumi attiecībā uz nodarbinātību, līgumi attiecībā uz mantojuma tiesībām, līgumi attiecībā uz tiesībām saistībā ar ģimenes tiesībām un līgumi attiecībā uz uzņēmumu apvienošanos un iestāžu vai partnerības līgumiem". Tāpat kā minētās direktīvas 1. panta 2. punktā paredzētajā izslēgšanas gadījumā, arī šāda veida līgumu izslēgšanas *ratio legis* pamatā ir tas, ka *lex specialis*, kas reglamentē šo līgumu kopu, ļauj novērst iespējamo asimetriju starp pušu tiesībām un pienākumiem.

63. Šajā lietā komercsabiedrība A apgalvo, ka strīdīgajam līgumam ir piemērojams valsts tiesiskais regulējums par "jaunās cerības" sportistu līgumiem un tādēļ Direktīvas 93/13 noteikumi nav piemērojami. Tomēr, ņemot vērā iepriekš minēto, iesniedzējtiesai jāizvērtē šī tiesiskā regulējuma saturs, lai noteiktu, vai šī līguma noteikumi atspoguļo imperatīva rakstura normas, kas būtu piemērojamas šajā gadījumā, lai abstrakti ļautu novērst iespējamo nevienlīdzību starp "jaunajām cerībām" un komersantiem, kā arī izslēgt no šīs direktīvas piemērošanas jomas atsevišķus noteikumus, īpaši apstrīdēto minētā līguma noteikumu par atlīdzību. To darot, šai tiesai tomēr būs jāņem vērā šādi apstākļi: vispirms – šāds izņēmums no minētās direktīvas piemērošanas, manuprāt, būtu jāinterpretē šauri [36]; turpinājumā – runājot par valsts tiesiskā regulējuma imperatīvo raksturu, saskaņā ar Tiesas judikatūru, lai izslēgtu šīs direktīvas piemērošanu, valsts tiesai būs jāpārliecinās, ka tā līgumslēdzējām pusēm ir piemērojama neatkarīgi no to izvēles un automātiski, ja šajā ziņā nepastāv citāda vienošanās starp pusēm [37]; turklāt šai pašai tiesai būs jāņem vērā fakts, ka tad, ja papildus Direktīvai 93/13 ir piemērojami citi valsts tiesību noteikumi, priekšroka parasti ir dodama tādai interpretācijai, kas pēc iespējas saglabā šīs direktīvas lietderīgo iedarbību [38]; visbeidzot – nav šķēršļu tam, lai, minētās direktīvas ietvaros izvērtējot līguma noteikumu pārskatāmību un negodīgumu, tiktu ņemts vērā apstāklis, ka pastāv citas tiesību normas [39].

[34] Skat. spriedumu, 2024. gada 30. maijs, *Raiffeisen Bank* (C-176/23, turpmāk tekstā – "spriedums *Raiffeisen Bank*", EU:C:2024:443, 22. punkts un tajā minētā judikatūra).

[35] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2020. gada 26. marts, *Mikrokasa* un *Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty* (C-779/18, EU:C:2020:236, 52.–54. punkts un tajos minētā judikatūra), kā arī *Raiffeisen Bank* (22.–24. punkts un tajos minētā judikatūra).

[36] Šajā nozīmē skat. Komisijas pamatnostādnes (12. lpp.).

[37] Skat. spriedumu, 2019. gada 3. aprīlis, *Aqua Med* (C-266/18, EU:C:2019:282, 33. punkts un tajā minētā judikatūra).

[38] Pēc analoģijas skat. Komisijas pamatnostādnes (15. un 16. lpp.), kurās ietverts citu Savienības tiesību noteikumu saraksts, kurus var piemērot vienlaicīgi.

[39] Piemēram, skat. rezolutīvās daļas 2. punkta pirmspēdējo teikumu spriedumā, 2012. gada 15. marts, *Pereničová* un *Perenič* (C-453/10, EU:C:2012:144) par negodīgā rakstura noteikšanu.

64. Ņemot vērā iepriekš minētos apstākļus, piedāvāju uz pirmo jautājumu atbildēt, ka Direktīvas 93/13 1. panta 1. un 2. punkts jāinterpretē tādējādi, ka sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu līgums, kas noslēgts starp komersantu, kurš veic darbību sportistu sagatavošanas un attīstības jomā, no vienas puses, un nepilngadīgu personu, kuru pārstāv vecāki un kurš šī līguma noslēgšanas brīdī nebija nodarbināts sporta jomā, no otras puses, principā ietilpst Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā, ja ir izpildīti pārējie šajā direktīvā noteiktie piemērošanas nosacījumi.

2. Par Direktīvā 93/13 noteiktā minimālā aizsardzības līmeņa paplašināšanu (otrais jautājums)

65. Ar otro jautājumu, kas uzdots gadījumā, ja uz pirmo jautājumu tiktu sniegta noraidoša atbilde, iesniedzējtiesa būtībā vaicā Tiesai, vai Direktīvai 93/13 ir pretrunā tās piemērošanas jomas paplašināšana tikai tiesas ceļā, lai varētu piemērot tās noteikumus līgumiem, kas neietilpst šīs direktīvas piemērošanas jomā.

66. Ņemot vērā uz pirmo jautājumu ieteikto atbildi, uzskatu. ka otrais jautājums nav jāvērtē.

67. Katrā ziņā un pilnības labad, kā izriet no ieteiktās atbildes uz pirmo jautājumu, Direktīva 93/13 ir attiecināma tikai uz līgumiem, kas noslēgti starp "pārdevēju vai piegādātāju" un "patērētāju", un tā tātad turpretī nav piemērojama līgumiem, kuros nav iesaistīts patērētājs. Tomēr, pastāvot daļējai un minimālai saskaņošanai, nekas neliedz dalībvalstīm paplašināt to valsts tiesību normu piemērošanas jomu, ar kurām transponēta Direktīva 93/13, attiecinot to arī uz citiem līgumiem, piemēram, līgumiem, kas noslēgti starp diviem "patērētājiem" vai gluži pretēji – starp diviem "pārdevējiem vai piegādātājiem"[40]. Tiesa ir apstiprinājusi, ka dalībvalstis it īpaši saglabā iespēju piemērot šīs direktīvas noteikumus kā valsts tiesību normas situācijām, uz kurām šīs direktīvas piemērošanas joma neattiecas, ja vien tas ir saderīgi ar tās mērķiem un Līgumiem[41]. Dalībvalstis tostarp var nolemt attiecināt minētās direktīvas noteikumu piemērošanu arī uz juridiskām vai fiziskām personām, kuras nav "patērētāji" šīs direktīvas izpratnē, jo šīs direktīvas noteikumu piemērošana jomās, kuras neietilpst tās piemērošanas jomā, joprojām ir dalībvalstu kompetencē[42]. Turklāt šāda Direktīvas 93/13 piemērošanas jomas "paplašināšana" – *ope legis* vai tiesas ceļā[43] – būtu vienīgi attiecīgās dalībvalsts tiesību jautājums.

[40] Ja, piemēram, viens no komersantiem atrodas vājākā pozīcijā, salīdzinot ar otru. Tomēr šī situācija joprojām ir hipotētiska, ciktāl dalībvalstu tiesību aktos, šķiet, šāda paplašināšana nav paredzēta (skat. Komisijas pamatnostādņu II pielikumu, kurā ietverts pārskats par paziņojumiem saskaņā ar Direktīvas 93/13 8.a pantu).

[41] Pēc analoģijas skat. spriedumus, 2020. gada 2. aprīlis, *Condominio di Milano, via Meda* (C-329/19, EU:C:2020:263, 32.–38. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra), un 2021. gada 21. decembris, *Trapeza Peiraios* (C-243/20, EU:C:2021:1045, 45. punkts un tajā minētā judikatūra).

[42] Skat. spriedumu, 2020. gada 2. aprīlis, *Condominio di Milano, via Meda* (C-329/19, EU:C:2020:263, 34. punkts).

[43] Šajā ziņā 2018. gada 7. augusta spriedumā *Banco Santander* un *Escobedo Cortés* (C-96/16 un C-94/17, EU:C:2018:643, 69. punkts) Tiesa nosprieda, ka, lai arī augstākās tiesas (šajā gadījumā *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa, Spānija)) judikatūra, protams, nešķiet norādām uz stingrākiem noteikumiem, ko dalībvalstis var pieņemt, lai nodrošinātu augstāku patērētāju tiesību aizsardzības līmeni atbilstoši Direktīvas 93/13 8. pantam, jo šai judikatūrai, šķiet, nav likuma spēka un tā Spānijas tiesību sistēmā arī nav uzskatāma par tiesību avotu, tomēr tāda judikatūras kritērija izstrādāšana, kādu šajā lietā radījusi šī tiesa, ietilpst minētās direktīvas mērķī aizsargāt patērētājus. No Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta, kā arī no tās vispārējās sistēmas izriet, ka šī direktīva galvenokārt ir paredzēta nevis tam, lai nodrošinātu vispārēju līgumisku līdzsvaru starp līgumslēdzēju tiesībām un pienākumiem, bet gan, lai novērstu nelīdzsvarotību šajās tiesībās un pienākumos, kas notiek par sliktu patērētājam. Skat. arī spriedumu, 2019. gada 14. marts, *Dunai* (C-118/17, EU:C:2019:207, 60.–64. punkts).

3. Par Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta piemērošanu (trešais jautājums)

68. Ar trešo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta piemērošanas jomā ietilpst līguma noteikums, kurā tostarp ir noteikta strīdīgajā līgumā paredzētā atlīdzība par pakalpojumu, ja šī līguma noslēgšanas brīdī šī tiesību norma vēl nebija transponēta valsts tiesību sistēmā [44].

69. Pirmkārt, jāatgādina, ka saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu "noteikumu negodīguma novērtējums neattiecas ne uz līguma galvenā priekšmeta definīciju, ne arī ar cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, ciktāl šie noteikumi ir vienkāršā, skaidri saprotamā valodā" vai, citiem vārdiem sakot, ciktāl šie noteikumi atbilst šīs direktīvas pārskatāmības prasībai. Kā noteikusi Tiesa, šajā tiesību normā paredzēto noteikumu, lai arī tie ietilpst minētās direktīvas reglamentētajā jomā, negodīgums tās 3. panta 1. punkta izpratnē netiek vērtēts vienīgi tad, ja valsts kompetentā tiesa pēc katra atsevišķā gadījuma pārbaudes uzskata, ka komersants tos ir formulējis vienkāršā, skaidri saprotamā valodā [45].

70. Tātad ar šo tiesību normu paredzēts tikai noteikt to līguma noteikumu satura pārbaudes kārtību un apmēru, par kuriem nav notikusi atsevišķa apspriešanās un kuros ir aprakstīti galvenie pakalpojumi, kas paredzēti līgumos, kuri noslēgti starp komersantu un patērētāju [46]. Attiecīgi, ja līguma noteikums attiecas uz līguma galvenā priekšmeta noteikšanu vai cenas un atlīdzības atbilstību, negodīguma novērtējums Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē nav jāveic, ja šis noteikums ir formulēts vienkāršā, skaidri saprotamā valodā [47].

71. Otrkārt, attiecībā uz šīs tiesību normas transponēšanu valsts tiesībās Tiesa ir atzinusi, ka nekas neliedz dalībvalstij visā ar šo direktīvu reglamentētajā jomā, ieskaitot tās 4. panta 2. punktu, saglabāt vai pieņemt stingrākas tiesību normas par tām, kas paredzētas pašā direktīvā, ja vien to mērķis ir nodrošināt augstāku patērētāju tiesību aizsardzības līmeni [48]. 4. panta 2. punktā norādītie noteikumi patiešām ietilpst ar minēto direktīvu reglamentētajā jomā, un tādēļ tās 8. pants, kas ļauj dalībvalstīm pieņemt stingrākas tiesību normas, lai nodrošinātu patērētājam augstāku aizsardzības līmeni, ir piemērojamas arī minētajam 4. panta 2. punktam [49]. Šajā jautājumā Tiesa ir precizējusi, ka, lai garantētu tieši Direktīvā 93/13 izvirzīto patērētāju tiesību aizsardzības mērķu sasniegšanu, minētā 4. panta 2. punkta transpozīcijai jābūt pilnīgai, tādēļ aizliegums novērtēt noteikumu negodīgumu ir attiecināms tikai uz tiem noteikumiem, kas ir formulēti vienkāršā, skaidri saprotamā valodā [50].

[44] Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts Latvijas tiesībās tika transponēts tikai vēlāk, proti, 2014. gadā. No Komisijas pamatnostādņu II pielikuma turklāt izriet, ka Latvijas tiesību akti nepārsniedz Direktīvā 93/13 noteikto minimālo standartu.

[45] Spriedumi, 2010. gada 3. jūnijs, *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, turpmāk tekstā – "spriedums *Caja de Ahorros*", EU:C:2010:309, 32. punkts), kā arī 2024. gada 21. marts, *Profi Credit Bulgaria* (Kreditlīguma papildpakalpojumi) (C-714/22, EU:C:2024:263, 63. punkts un tajā minētā judikatūra).

[46] Spriedums *Caja de Ahorros* (34. punkts).

[47] Spriedums *Caja de Ahorros* (40.–44. punkts).

[48] Spriedums *Caja de Ahorros* (40. punkts).

[49] Spriedums *Caja de Ahorros* (35. punkts).

[50] Valsts tiesiskais regulējums, kurā izslēgta jebkāda iespēja tiesā pārbaudīt noteikumus, kuros ir aprakstīti galvenie pakalpojumi, kas paredzēti līgumos, kuri noslēgti starp komersantu un patērētāju, pat ja šo noteikumu formulējums ir neskaidrs un divdomīgs, līdz ar to patērētājam nebija nekādas iespējas norādīt uz tāda noteikuma negodīgumu, kurā ir noteikts līguma galvenais mērķis un cenas un sniedzamo pakalpojumu vai preču atbilstība, tika uzskatīts par nepilnīgu (spriedums *Caja de Ahorros* (37. un 38. punkts), kurā ir atsauce uz 2001. gada 10. maija spriedumu Komisija/Nīderlande (C-144/99, EU:C:2001:257)). Skat. arī Komisijas pamatnostādnes (23. lpp. un 147. zemsvītras piezīme), kā arī to II pielikumu, kurā ietverts to dalībvalstu saraksts, kuru valsts tiesību akti ir paplašinājuši negodīguma novērtējuma tvērumu, attiecinot to arī uz līguma noteikumiem par līguma galvenā priekšmeta noteikšanu un cenas vai atlīdzības atbilstīgumu, neatkarīgi no tā, vai šie noteikumi ir formulēti vienkāršā, skaidri saprotamā valodā.

72. No tā izriet, ka Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta netransponēšanas gadījumā valsts tiesa tiesvedībā, kas saistīta ar līgumu, kurš noslēgts starp komersantu un patērētāju, visos apstākļos var novērtēt tāda noteikuma negodīgumu, kas nav ticis atsevišķi apspriests un kas it īpaši attiecas uz galveno priekšmetu vai cenas vai atlīdzības atbilstīgumu, pat gadījumos, kad komersants šos noteikumus iepriekš ir formulējis vienkāršā, skaidri saprotamā valodā [51]. Pieļaujot iespēju tiesā pilnībā pārbaudīt noteikumu negodīgumu, šāda izvēle atbilstoši šīs direktīvas 8. pantam ļauj nodrošināt patērētājam augstāku faktiskās aizsardzības līmeni nekā šajā direktīvā noteiktais [52].

73. Šajā lietā, tā kā strīdīgais līgums ir noslēgts 2009. gadā un Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts Latvijas tiesībās ir transponēts tikai 2014. gadā, tādai valsts tiesai kā iesniedzējtiesa tādēļ katrā ziņā būtu jābūt iespējai novērtēt šī līguma noteikuma negodīgumu neatkarīgi no tā, vai, pirmkārt, šis noteikums attiecas uz līguma galvenā priekšmeta definīciju, otrkārt, uz cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, pat ja komersants šo noteikumu iepriekš ir formulējis vienkāršā, skaidri saprotamā valodā [53].

74. Ņemot vērā iepriekš minēto, uz trešo jautājumu jāatbild, ka tad, ja strīdīgā līguma noslēgšanas brīdī Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts nebija transponēts valsts tiesībās, valsts tiesai katrā ziņā jābūt iespējai novērtēt attiecīgā līguma noteikuma negodīgumu šīs direktīvas 3. panta izpratnē neatkarīgi no tā, vai, pirmkārt, šis noteikums attiecas uz līguma galvenā priekšmeta definīciju, otrkārt, uz cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, pat ja komersants šo noteikumu iepriekš ir formulējis vienkāršā, skaidri saprotamā valodā.

4. Par "pārskatāmības" prasību Direktīvas 93/13 5. panta izpratnē (ceturtais jautājums)

75. Ar ceturto jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai un – attiecīgā gadījumā – ar kādiem nosacījumiem tāds līguma noteikums kā pamatlietā aplūkotais apstrīdētais noteikums, kurā paredzēts, ka par sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu sniegšanu sportists apņemas maksāt atlīdzību 10 % apmērā no ieņēmumiem, ko tas saņems turpmāko 15 gadu laikā, ir uzskatāms par tādu, kurš formulēts "vienkāršā, skaidri saprotamā" valodā Direktīvas 93/13 5. panta izpratnē.

76. Precīzāk, šis jautājums attiecas uz pārskatāmības apjomu un iedabu, kas raksturīga noteikumam, kurš netiek uzskatīts par negodīgu. Šajā ziņā jāatgādina, ka saskaņā ar Direktīvas 93/13 5. pantu, pirmkārt, līgumos, kuros visi vai atsevišķi patērētājam piedāvāti noteikumi ir rakstveidā, šiem noteikumiem vienmēr jābūt formulētiem vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, un, otrkārt, ja rodas šaubas par kāda noteikuma nozīmi, priekšroka dodama interpretācijai, kas ir vislabvēlīgākā patērētājam.

77. Attiecībā uz prasību par līguma noteikumu pārskatāmību, kāda izriet no šīs direktīvas 5. panta vai 4. panta 2. punkta, Tiesa ir uzsvērusi, ka šī prasība nevar tikt attiecināta vienīgi uz šo noteikumu saprotamību no formālā un gramatiskā viedokļa, bet gluži pretēji – ar minēto direktīvu ieviestā aizsardzības sistēma balstās uz atziņu, ka, tā kā patērētājs salīdzinājumā ar komersantu ir nelabvēlīgākā situācijā, tostarp attiecībā uz informētības līmeni, šī prasība par līguma noteikumu formulēšanu vienkāršā, skaidri saprotamā valodā ir jāsaprot plaši [54].

[51] Šajā nozīmē skat. spriedumu *Caja de Ahorros* (41. un 42. punkts).

[52] Šajā nozīmē skat. spriedumu *Caja de Ahorros* (43. punkts).

[53] Šīs atbildes pamatā ir pieņēmums, ka Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta transponēšanas likums nav piemērojams ar atpakaļejošu spēku.

[54] Skat. spriedumus, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 72. punkts); 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, turpmāk tekstā – "spriedums *Andriciuc*", EU:C:2017:703, 44. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī *Caixabank* (36. punkts un tajā minētā judikatūra).

78. Līdz ar to minētā pārskatāmības prasība ne tikai prasa, lai noteikums būtu attiecīgajam patērētājam saprotams no formālā un gramatiskā viedokļa [55], bet arī lai samērā informēts, uzmanīgs un apdomīgs vidusmēra patērētājs varētu saprast šī noteikuma konkrēto darbību un tādējādi, pamatojoties uz skaidriem un saprotamiem kritērijiem, novērtēt, cik nozīmīga no ekonomiskā viedokļa ir šāda noteikuma iespējamā ietekme uz viņa finanšu saistībām [56].

79. Tādēļ prasība, ka līguma noteikumam jābūt formulētam vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, jāsaprot tā, ka ar to ir saistīts arī pienākums līgumā pārskatāmi izklāstīt, kā konkrēti darbojas mehānisms, uz kuru ir atsauce attiecīgajā noteikumā, kā arī attiecīgā gadījumā, kāda ir saistība starp šo mehānismu un mehānismu, kas paredzēts citos līguma noteikumos, lai radītu šim patērētājam iespēju, pamatojoties uz skaidriem un saprotamiem kritērijiem, novērtēt ekonomiskās sekas, kādas viņam no tā izriet [57].

80. Šajā gadījumā iesniedzējtiesa norāda, ka strīdīgā līguma noslēgšanas brīdī C nebija tādas informācijas par sniegtā pakalpojuma vērtību un par to maksājamo summu, uz kuru pamatojoties viņš būtu varējis novērtēt ekonomiskās sekas, kādas viņam no tā varētu rasties. Lai gan, protams, Tiesai nav jāveic šāds novērtējums, man tomēr šķiet, ka, izvērtējot attiecīgā noteikuma pārskatāmību, ir nozīme šādiem elementiem.

81. Pirmām kārtām, man šķiet, ka nav strīda par to, ka apstrīdēto noteikumu par atlīdzību "samērā informēts, uzmanīgs un apdomīgs vidusmēra patērētājs" [58] var viegli saprast gan formāli un gramatiski, gan arī matemātiski – no tāda aprēķina saistībā ar atlīdzību viedokļa, kas C jāmaksā komercsabiedrībai A. Manuprāt, nav apstrīdēts, ka C un viņa vecāki varēja saprast šī noteikuma konkrēto darbību, pamatojoties uz skaidru (atlīdzības aprēķins ir vienkāršs, jo tas sasniedz "10 % no visiem neto ienākumiem, kas gūti līguma darbības laikā", proti, iepriekš noteiktajā 15 gadu laikā) un saprotamu kritēriju (nav nekādas atsauces uz kritērijiem, kas apgrūtinātu aprēķina metodi, piemēram, iespējamu indeksāciju). Līdz ar to, šķiet, ka nav nekādu šaubu par to, ka sportists spēja saprast izmantoto aprēķina metodi, protams, pieņemot, ka komercsabiedrība A patiešām ir precizējusi, kas ir uzskatāmi par "visiem neto ienākumiem".

82. Otrām kārtām, tā kā objektīvi nebija iespējams paredzēt precīzu atlīdzības summu, jo tā ir atkarīga no C sagaidāmo ienākumu apmēra, atbilstoši Tiesas judikatūrai pārskatāmības prasība jāizvērtē, ņemot vērā elementus, kas bija komersanta rīcībā līguma ar patērētāju noslēgšanas brīdī. Tātad no komersanta nevar prasīt, lai tas informētu patērētāju par viņa saistību galīgajām finansiālajām sekām, kas ir atkarīgas no turpmākiem neparedzamiem un no šī komersanta gribas neatkarīgiem notikumiem [59].

[55] Piemēram, pirmkārt, vai patērētājam ir bijusi faktiska iespēja iepazīties ar līguma noteikumu pirms līguma noslēgšanas, un, otrkārt, dažādu noteikumu saprotamība, ņemot vērā to formulējuma skaidrību un izmantotās terminoloģijas specifiku, kā arī attiecīgā gadījumā citus līguma noteikumus, kas jāskata kopā. Šajā ziņā jāņem vērā arī patērētāju, kuriem attiecīgie noteikumi ir paredzēti, stāvoklis vai viedoklis (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 23. aprīlis, *Van Hove* (C-96/14, EU:C:2015:262, 48. un 50. punkts)).

[56] Skat. spriedumus, 2021. gada 18. novembris, *A. S.A.* (C-212/20, EU:C:2021:934, 42. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī *Caixabank* (37. punkts un tajā minētā judikatūra). Tiesa ir sīkāk precizējusi pārskatāmības prasību, it īpaši attiecībā uz līguma noteikumiem, kuriem ir būtiska nozīme, izprotot to saistību apjomu, kuras patērētāji piekrīt uzņemties, piemēram, saistībā ar attiecīgajiem līguma noteikumiem, paredzot maksājumus, kas patērētājiem jāveic saskaņā ar aizdevuma līgumu. Daži no šiem spriedumiem it īpaši attiecas uz hipotekārā kredīta līgumiem, kas ir (denominēti) ārvalsts valūtā vai indeksēti tajā (skat. Komisijas pamatnostādnes (26. un 27. lpp.).

[57] Skat. spriedumu *Andriciuc* (45. punkts un tajā minētā judikatūra).

[58] Proti, novērtējuma kritērijs, kas tika piemērots Negodīgas komercprakses direktīvas analīzes kontekstā (skat. šīs direktīvas 18. apsvērumu).

[59] Spriedums, 2023. gada 12. janvāris, D.V. (Advokāta honorāri – Stundas likmes princips) (C-395/21, turpmāk tekstā – "spriedums D.V.", EU:C:2023:14, 43. punkts).

83. Trešām kārtām, un šajā ziņā Tiesa ir nospriedusi, ka informācijai, kas komersantam jāsniedz pirms līguma noslēgšanas, tomēr ir jāļauj patērētājam pieņemt lēmumu piesardzīgi un pilnībā apzinoties, pirmkārt, iespēju, ka šādi notikumi varētu rasties, un, otrkārt, sekas, kādas tie var radīt [60]. Tādēļ valsts tiesai, ņemot vērā visus atbilstošos apstākļus, kas saistīti ar šī līguma noslēgšanu, jāizvērtē, vai komersanta sniegtā informācija pirms minētā līguma noslēgšanas ir ļāvusi patērētājam – kā samērā informētam patērētājam – pieņemt savu lēmumu piesardzīgi un pilnībā apzinoties sekas, ko radīs šī līguma noslēgšana. Šajā ziņā valsts tiesai jo īpaši būs jāizvērtē, vai komercsabiedrība A ir paziņojusi C visu plašo piedāvāto pakalpojumu klāstu [61], kā arī to ilgumu tādējādi, ka C varēja novērtēt to vērtību kopumā, salīdzinot ar atlīdzību, kas, iespējams, pienāktos šai komercsabiedrībai, jo lēmumu par līgumisko saistību uzņemšanos ar minēto komercsabiedrību – visticamāk – vajadzēja pieņemt, tieši pamatojoties uz šiem diviem elementiem.

84. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz ceturto jautājumu jāatbild, ka Direktīvas 93/13 5. pants jāinterpretē tādējādi, ka prasība, saskaņā ar kuru līguma noteikumi jāformulē "vienkāršā, skaidri saprotamā" valodā, prasa, lai uzņēmums, kurš piedāvā sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumus, sniegtu jaunajam sportistam pietiekamu informāciju, lai viņš varētu pieņemt pārdomātu, uz precīzu informāciju balstītu lēmumu, un tādēļ līguma noteikumam jābūt ne tikai saprotamam no formālā un gramatiskā viedokļa, bet arī jāsniedz patērētājam iespēja, pirmkārt, pilnībā aptvert būtiskās finansiālās sekas, kādas šis noteikums varētu izraisīt no finansiālo saistību viedokļa, un, otrkārt, izvērtēt to atbilstību šī uzņēmuma sniegto pakalpojumu kopējai vērtībai.

5. Par atlīdzības noteikuma negodīgumu Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē (piektais jautājums)

85. Ar piekto jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai apstrīdētais noteikums rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un vai tas notiek par sliktu patērētājam Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē, ņemot vērā, ka šis noteikums nesaista sniegtā pakalpojuma vērtību ar to, cik patērētājam šis pakalpojums izmaksās. Tātad šī jautājuma mērķis ir novērtēt apstrīdētā noteikuma negodīgumu un it īpaši aplūkotā līguma atlīdzības aprēķina saderību ar Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktu.

86. Iesākumam šķiet lietderīgi sniegt dažus precizējumus par apstrīdētā noteikuma iespējamā negodīguma vērtējumu.

87. Pirmkārt, ir svarīgi atgādināt, ka šo noteikumu var uzskatīt par tādu, kas attiecas gan uz "līguma galveno priekšmetu" [62], gan uz "cenas un atlīdzības atbilstīgumu" [63] Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta izpratnē. Tādēļ saskaņā ar šo tiesību normu šāds noteikums ietilpst šīs direktīvas piemērošanas jomā, bet tā negodīguma novērtējums atbilstoši minētās direktīvas 3. panta 1. punktam nav iespējams, ja tas atbilst šajā pašā direktīvā noteiktajai pārskatāmības prasībai. Attiecīgi turpmākajam vērtējumam ir nozīme vienīgi tad, ja iesniedzējtiesa vai nu secina, ka apstrīdētais noteikums neatbilst pārskatāmības prasībai – ciktāl apstāklis, ka noteikums nav formulēts vienkāršā, skaidri saprotamā valodā pats par sevi nevar to

[60] Pēc analoģijas skat. spriedumu D.V. (42. un 43. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

[61] Skat. šo secinājumu 6. zemsvītras piezīmi.

[62] Tādā ziņā, ka šis noteikums "nosaka šā līguma pamatsaistības, kuras kā tādas šo līgumu raksturo" (skat. spriedumu *Andriciuc* (35. punkts un tajā minētā judikatūra)).

[63] Tādā nozīmē, ka minētais noteikums attiecas uz "piegādāto preču vai pakalpojumu kvalitātes/cenas attiecību" (skat. Direktīvas 93/13 19. apsvērumu).

padarīt par negodīgu[64], – vai ka tā var novērtēt negodīgumu, ņemot vērā, ka Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts šajā gadījumā nav piemērojams, jo strīdīgā līguma noslēgšanas brīdī šī tiesību norma vēl nebija transponēta Latvijas tiesībās[65]. Katrā ziņā šīs direktīvas 5. pantā prasītā līguma noteikuma pārskatāmība ir viens no būtiskajiem elementiem, kas jāņem vērā, arī novērtējot tā negodīgumu[66].

88. Otrkārt, jāprecizē, ka Tiesas kompetence šajā jomā attiecas uz Direktīvas 93/13 jēdzienu interpretāciju, kā arī kritērijiem, kurus valsts tiesa var piemērot vai kuri tai ir jāpiemēro līguma noteikuma vērtējumā, ņemot vērā direktīvas normas, bet minētajai tiesai atbilstoši šiem kritērijiem jālemj par attiecīgā līguma noteikuma konkrēto kvalificēšanu konkrētā gadījuma apstākļos. No tā izriet, ka Tiesai ir tikai jāsniedz iesniedzējtiesai norādes, kas tai jāņem vērā[67].

89. Pēc šiem precizējumiem jāatgādina, ka Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktā ir noteikts, ka līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja – pretēji prasībai par godprātību – tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam. Tā rezultātā valsts tiesai, ņemot vērā visus lietas apstākļus, jāizvērtē, pirmām kārtām, vai, iespējams, nav tikusi ievērota "godprātības" prasība un, otrām kārtām, vai nepastāv varbūtēja "ievērojama nelīdzsvarotība" par sliktu patērētājam Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē[68].

90. Pirmkārt, saistībā ar "godprātības" prasību šīs direktīvas 16. apsvērumā tostarp ir precizēts, ka "pārdevēju vai piegādātāju var uzskatīt par godprātīgu, ja tas izturas godīgi un līdzvērtīgi pret otru līguma pusi, kuras likumīgās intereses tam jāņem vērā", un ka valsts tiesai "jāpievērš īpaša uzmanība pušu pozīcijām pie līguma slēgšanas attiecībā uz to, vai patērētājs kaut kādā veidā ticis mudināts piekrist noteikumiem un vai preces vai pakalpojumi tikuši pārdoti vai piegādāti pēc patērētāja īpaša pasūtījuma"[69]. Tādējādi valsts tiesai jāpārliecinās, ka komersants, godīgi un līdzvērtīgi izturoties pret patērētāju, varēja pamatoti pieņemt, ka patērētājs piekritīs šim noteikumam pēc tam, kad par to bija notikusi atsevišķa apspriešanās[70].

91. Otrkārt, attiecībā uz prasību par "ievērojamu nelīdzsvarotību" pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, uz kuru īpaši attiecas piektais prejudiciālais jautājums, Tiesa ir norādījusi, ka īpaši jāņem vērā tiesību normas, kas atbilstoši valsts tiesībām būtu piemērojamas, ja starp pusēm nebūtu attiecīgas vienošanās, lai novērtētu, vai un – attiecīgā gadījumā – kādā mērā patērētājam, piemērojot līgumu, tiek radīts neizdevīgāks tiesiskais stāvoklis salīdzinājumā ar spēkā esošajos valsts tiesību aktos paredzēto[71]. Šāda salīdzinoša analīze ļauj valsts tiesai novērtēt, vai un – attiecīgā gadījumā – kādā mērā patērētājam, piemērojot līgumu, tiek radīts neizdevīgāks tiesiskais stāvoklis salīdzinājumā ar spēkā esošajos valsts tiesību aktos paredzēto[72]. Tomēr, ja nav

64 Skat. analīzi ceturtajā prejudiciālajā jautājumā spriedumā *Banco Santander* (66. punkts un tajā minētā judikatūra). Tomēr valsts tiesību aktos var paredzēt, ka pārskatāmības trūkums var tieši izraisīt noteikumu spēkā neesamību, nepiemērojot negodīguma kritēriju saskaņā ar Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktu. Skat. arī Komisijas pamatnostādnes (19. lpp.).

65 Skat. vērtējumu trešajā prejudiciālajā jautājumā. Skat. arī Komisijas pamatnostādnes (24. lpp. un 163. zemsvītras piezīme), saskaņā ar kurām valsts tiesību akti var dot tiesām iespēju novērtēt cenas atbilstību pat tad, ja šie noteikumi ir formulēti vienkāršā, skaidri saprotamā valodā.

66 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2012. gada 26. aprīlis, *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 27. un 28. punkts) un *Banco Santander* (66. punkts). Piemēram, saskaņā ar Direktīvas 93/13 pielikuma 1. punkta e) apakšpunktu un tās 20. apsvērumu tas, ka patērētājam nav bijusi reāla iespēja iepazīties ar līguma noteikumu, ir norāde uz tā negodīgumu.

67 Spriedums *Banco Santander* (50. punkts un tajā minētā judikatūra).

68 Spriedums *Banco Santander* (63. punkts un tajā minētā judikatūra).

69 Šajā nozīmē skat. spriedumu *Banco Primus* (59. punkts un tajā minētā judikatūra).

70 Spriedums *Banco Santander* (64. punkts un tajā minētā judikatūra).

71 Spriedums *Banco Santander* (65. punkts un tajā minētā judikatūra).

72 Šajā nozīmē skat. spriedumu *Banco Primus* (59. punkts un tajā minētā judikatūra).

attiecīgu valsts tiesību aktos paredzētu papildnoteikumu (kā tas var būt, nosakot atlīdzību "jaunās cerības" sportistu līgumos), ievērojama nelīdzsvarotība būs jānovērtē, ņemot vērā citus atsauces elementus, piemēram, godīgu un taisnīgu tirgus praksi dienā, kad noslēgts līgums par atlīdzību attiecīgajā sporta jomā [73], vai pušu tiesību un pienākumu salīdzinājumu saskaņā ar konkrētu līgumu, ņemot vērā līguma būtību un citus saistītus līguma noteikumus [74]. Tāpat tālab būtu jāizvērtē arī tiesiskais stāvoklis, kādā atrodas attiecīgais patērētājs, ņemot vērā valsts tiesiskajā regulējumā paredzētos līdzekļus, kas ir tā rīcībā, lai izbeigtu negodīgo noteikumu izmantošanu [75]. Visbeidzot – atbilstīgi Direktīvas 93/13 4. panta 1. punktam valsts tiesai līguma noteikuma negodīgums jānovērtē, ņemot vērā to preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem tiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kuri ar to bijuši saistīti, kā arī visiem pārējiem līguma noteikumiem vai citu līgumu, no kā tas ir atkarīgs, noteikumiem [76].

92. Pēc tam, kad tā būs pārbaudījusi elementus, kas saistīti ar šīs lietas faktiskajiem apstākļiem un valsts tiesību aktiem, iesniedzējtiesai pamatlietā aplūkotā situācija jānovērtē, ņemot vērā šo secinājumu 89.–91. punktā minētās norādes.

93. Šajā gadījumā, kā izriet no Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem, iesniedzējtiesai būs jāpārbauda, vai valsts tiesību aktos par "jauno cerību" sportistu līgumiem nav noteikumu par atlīdzību, no kuriem ar strīdīgo līgumu būtu izdarīta atkāpe. Ja šādu tiesību aktu nav, šai tiesai būs jāatsaucas uz godīgu un taisnīgu tirgus praksi attiecībā uz atlīdzību par attiecīgajā sporta jomā paredzētajiem pakalpojumiem, kas bija spēkā šī līguma noslēgšanas brīdī. Turklāt saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 1. punktu minētajai tiesai jāņem vērā pakalpojumu, uz kuriem attiecas šis līgums, raksturs un jāpārbauda, vai attiecīgā gadījumā saiknes starp komercsabiedrības A sniegtā pakalpojuma vērtību un C atlīdzību par šiem pakalpojumiem neesamība var izraisīt apstrīdētā noteikuma negodīgumu.

94. Šajā ziņā šķiet, ka iesniedzējtiesai, izvērtējot iespējamo ievērojamo nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, būs jāņem vērā tas, vai pakalpojumu sniedzējs var pierādīt, ka atlīdzība 10 % apmērā no visiem ienākumiem, ko C guvis strīdīgā līguma darbības laikā, patiešām bija saistīta ar komercsabiedrības A sniegtajiem pakalpojumiem, un vai šāda atlīdzība atbilst tirgus vērtībai attiecīgajā sporta nozarē. Pilnīga nesamērība starp sniegto pakalpojumu un samaksāto cenu, manuprāt, nevar tikt pieņemta, pat ja tā būtu atļauta valsts tiesību aktos vai nebūtu ar tiem tieši aizliegta [77].

95. Šajā jautājumā man tomēr šķiet svarīgi, lai minētā tiesa ņemtu vērā šādus apsvērumus, kas liecina par labu "ievērojamas nelīdzsvarotības" neesamībai: i) faktu, ka šāda atlīdzība ir maksājama tikai tad, ja šie ienākumi ir vismaz 1500 EUR mēnesī; ii) to, ka saskaņā ar strīdīgā līguma noteikumiem C būtu varējis nolemt vienpusēji izbeigt šo līgumu, nemaksājot kompensācijas, it īpaši, ja viņš nolemtu neturpināt savu profesionālo karjeru [78]; un iii) to, ka

[73] Pēc analoģijas skat. spriedumu *Banco Santander* (65. punkts un tajā minētā judikatūra).

[74] Šajā nozīmē skat. spriedumu *Banco Primus* (67. punkta pirmais ievilkums). Skat. arī Komisijas pamatnostādnes (33. lpp. un 241. zemsvītras piezīme).

[75] Skat. spriedumu, 2013. gada 14. marts, *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 68. punkts).

[76] Spriedums *Banco Primus* (61. punkts un tajā minētā judikatūra).

[77] Pēc analoģijas skat. spriedumus, 2020. gada 16. jūlijs, *Caixabank* un *Banco Bilbao Vizcaya Argentaria* (C-224/19 un C-259/19, EU:C:2020:578, 79. punkts), kurš attiecās uz līguma noteikumu, ar ko aizņēmējam ir uzlikts pienākums maksāt visus hipotēkas nodibināšanas un dzēšanas izdevumus, un kurā Tiesa nosprieda, ka no viņa iekasētajām maksām ir jāatbilst faktiski sniegtajiem pakalpojumiem, un 2023. gada 16. marts, *Caixabank* (Komisijas maksa par aizdevuma piešķiršanu) (C-565/21, EU:C:2023:212, 59. punkts), kas attiecās uz noteikumu par komisijas maksu par aizdevuma piešķiršanu, kurš, lai to varētu uzskatīt par tādu, kas nevar nelabvēlīgi ietekmēt patērētāja tiesisko stāvokli, kā paredzēts valsts tiesībās, varēja likt patērētājam maksāt par šo komisijas maksu tikai aizdevuma summai proporcionālu summu.

[78] Šī konstatējuma pamatā ir vienīgi komercsabiedrības A tiesas sēdē paustie apgalvojumi, un tie būs jāpārbauda iesniedzējtiesai.

komercsabiedrības A sniegtie pakalpojumi negarantēja, ka C gūs cerēto rezultātu, proti, kļūs par profesionālu sportistu, un tas nozīmē, ka līgums pēc savas būtības radīja šai komercsabiedrībai ievērojamu riska faktoru[79]. Šajā ziņā šķiet, ka iesniedzējtiesai būs jāņem vērā apstāklis, ka C saņemtā atlīdzība tiks izmantota ne tikai, lai finansētu komercsabiedrības A piedāvātos pakalpojumus C, bet arī lai finansētu visus pārējos par jaunām cerībām uzskatītos jauniešus, kuri ar šo komercsabiedrību noslēguši līdzīgus līgumus (to skaitā arī tos, kas nebūs kļuvuši par profesionāliem sportistiem), turklāt, iespējams, vairāku gadu garumā. Tādējādi attiecīgā sistēma būs jāizvērtē kopumā.

96. Visbeidzot – šai tiesai tomēr būs jāņem vērā arī apstākļi, kas liecina par nelīdzsvarotības pastāvēšanu, un it īpaši faktu, ka strīdīgajā līgumā, šķiet, nav ietverts noteikums, kurā pusēm būtu paredzēta iespēja vienoties samazināt jaunā sportista saistības vai grozīt šī līguma spēkā esamības termiņu, piemēram, jaunajam sportistam sasniedzot pilngadību, vai atkarībā no saņemto pakalpojumu nozīmīguma un ilguma, jo šāds noteikums parasti ir nepieciešams, lai ņemtu vērā jaunā sportista intereses.

97. Ievērojot visus iepriekš minētos apsvērumus, uz piekto jautājumu jāatbild, ka Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkts jāinterpretē tādējādi, ka, novērtējot tāda sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu līguma noteikuma iespējamo negodīgumu, kurā paredzēts, ka, sniedzot šos pakalpojumus, jaunais sportists, kas rīkojas kā patērētājs, apņemas maksāt atlīdzību 10 % apmērā no ienākumiem, kurus viņš gūs nākamo 15 gadu laikā, ja kļūs par profesionālu sportistu, nozīme ir tam, vai, iespējams, nav ievērota "godprātības" prasība un, iespējams, pastāv "ievērojama nelīdzsvarotība" par sliktu patērētājam, tomēr precizējot, ka īpaši jāņem vērā tiesību normas, kas atbilstoši valsts tiesībām būtu piemērojamas, ja starp pusēm nebūtu attiecīgas vienošanās, lai novērtētu, vai un – attiecīgā gadījumā – kādā mērā patērētājam, piemērojot līgumu, tiek radīts neizdevīgāks tiesiskais stāvoklis salīdzinājumā ar spēkā esošajos valsts tiesību aktos paredzēto, un, ja šādu tiesību normu nav, minētā līguma noslēgšanas dienā atlīdzības jomā attiecīgajā sporta nozarē pastāvošā tirgus prakse, ja tā ir godīga un taisnīga, kā arī to preču vai pakalpojumu raksturs, attiecībā uz ko līgums noslēgts, vienlaicīgi atsaucoties uz visiem tiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kuri ar to bijuši saistīti, kā arī uz visiem pārējiem līguma noteikumiem vai cita līguma, no kā tas ir atkarīgs, noteikumiem, it īpaši, vai pieprasītā atlīdzība atbilst tirgus vērtībai attiecīgajā sporta nozarē, īpaši ņemot vērā risku, ko komersantam rada tas, ka tam nav garantijas saņemt atlīdzību, ja jaunais sportists nekļūs par profesionālu sportistu.

6. Par negodīga noteikuma nesaistošo raksturu Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta izpratnē (sestais jautājums)

98. Ar sesto jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai gadījumā, ja tiek konstatēts, ka līguma noteikums ir negodīgs Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē, šīs direktīvas 6. panta 1. punktam ir pretrunā tas, ka valsts tiesa var samazināt no patērētāja piedzenamo summu līdz to faktisko izdevumu apmēram, kas pakalpojumu sniedzējam profesionālim radušies, izpildot līgumu.

99. No tā izriet, ka sestais jautājums ir par to, vai iesniedzējtiesai var būt iespēja pārskatīt vai grozīt noteikumu, ja tā to uzskata par negodīgu.

[79] Pēc analoģijas skat. spriedumu, 2010. gada 16. marts, *Olympique Lyonnais* (C-325/08, EU:C:2010:143, 42. punkts).

100. Šajā ziņā jāatgādina, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā ir noteikts, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti komersanta ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši attiecīgajos valsts tiesību aktos paredzētiem nosacījumiem nav saistoši patērētājam. Šajā tiesību normā ir arī paredzēts, ka līgums ar tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem.

101. Kā Tiesa ir vairākkārt uzsvērusi, runa ir par imperatīvu normu, kura vērsta uz to, lai formālo līdzsvaru, ko ar līgumu nodibina starp līgumslēdzēju pušu tiesībām un pienākumiem, aizstātu ar reālu līdzsvaru, kas var atjaunot minēto pušu vienlīdzību [80]. Turklāt, ņemot vērā sabiedrības interešu, uz kurām balstīta patērētājiem ar Direktīvu 93/13 piešķirtā aizsardzība, būtību un nozīmi, šīs direktīvas 6. pants jāuzskata par normu, kas ir līdzvērtīga valsts normām, kurām valsts tiesību sistēmā ir imperatīvo normu statuss [81].

102. Attiecīgi Tiesa jau ir nospriedusi, ka šīs direktīvas 6. panta 1. punkts jāinterpretē tādējādi, ka līguma noteikums, kas atzīts par negodīgu, principā ir uzskatāms par tādu, kas nekad nav pastāvējis, un tāpēc tam nevar būt nekādas ietekmes attiecībā uz patērētāju [82]. Līdz ar to tiesas konstatējuma par šāda noteikuma negodīgumu sekām principā būtu jābūt tāda patērētāja tiesiskā un faktiskā stāvokļa atjaunošanai, kāds tam būtu bijis šī noteikuma neesamības gadījumā [83].

103. Šajā ziņā, pirmām kārtām, no tā izriet, ka valsts tiesas pienākums nepiemērot negodīgu līguma noteikumu, ar kuru paredzēts pienākums maksāt summas, kas izrādījušās nepamatotas, principā ietver atbilstošas ar atlīdzināšanu saistītas sekas attiecībā uz šīm summām. Šādu ar atlīdzināšanu saistītu seku neesamība varētu apdraudēt preventīvo iedarbību, kādu ar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu, to lasot kopā ar tās 7. panta 1. punktu, ir paredzēts saistīt ar līgumos, kurus ar patērētājiem noslēguši komersanti, ietverto noteikumu negodīguma konstatēšanu [84]. *A fortiori*, ja – kā tas ir šajā lietā – patērētājs nav veicis maksājumus, kas izrādījušies nepamatoti noteikuma, ar kuru tie paredzēti, negodīguma dēļ, viņam nevar būt pat ne daļējs pienākums samaksāt saskaņā ar šo noteikumu maksājamās summas, jo šis noteikums ir uzskatāms par tādu, kas nekad nav pastāvējis [85]. Ja tas tā nebūtu, attiecīgais noteikums joprojām būtu daļēji saistošs un komersants gūtu noteiktu labumu no tā izmantošanas.

104. Otrām kārtām, saistībā ar iespēju grozīt vai pārskatīt negodīgu noteikumu Tiesa ir atzinusi, ka valsts tiesai nevar tikt atļauts grozīt vai pārskatīt negodīgo noteikumu saturu, izņemot, lai mazinātu preventīvo iedarbību, ko attiecībā uz komersantiem rada vienkārša šādu negodīgu

[80] Spriedums *Banco Primus* (41. punkts un tajā minētā judikatūra).

[81] Skat. spriedumu *Gutiérrez Naranjo* u.c. (54. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

[82] Tādējādi, lai gan dalībvalstīm, izmantojot savas valsts tiesības, ir jādefinē kārtība, kādā tiek konstatēts līgumā ietverta noteikuma negodīgums un materializējas šīs konstatācijas konkrētās juridiskās sekas, tomēr šādai konstatācijai ir jāļauj atjaunot tiesisko un faktisko stāvokli, kāds patērētājam būtu bijis šī negodīgā noteikuma neesamības gadījumā, it īpaši, nosakot tiesības uz tādas nepamatoti iegūtas priekšrocības atmaksāšanu, kuru, pamatojoties uz šo negodīgo noteikumu, patērētājam par sliktu ir guvis komersants (skat. spriedumus, 2024. gada 25. aprīlis, *Caixabank* (Noilguma termiņš) (C-484/21, turpmāk tekstā – "spriedums "Noilguma termiņš"", EU:C:2024:360, 15. –20. punkts un tajos minētā judikatūra), kā arī *Banco Santander* (Noilguma termiņa sākums) (C-561/21, EU:C:2024:362, 18.–23. punkts un tajos minētā judikatūra).

[83] Skat. spriedumu "Noilguma termiņš" (15. punkts un tajā minētā judikatūra).

[84] Skat. spriedumu "Noilguma termiņš" (16. un 17. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

[85] Pēc analoģijas skat. spriedumu, 2024. gada 21. marts, *Profi Credit Bulgaria* (Kredītlīguma papildpakalpojumi) (C-714/22, EU:C:2024:263, 88. punkts), kurā Tiesa nosprieda, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts, lasot tos efektivitātes principa gaismā, jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj valsts tiesisko regulējumu, kas atļauj uzlikt patērētājam pienākumu segt daļu no tiesāšanās izdevumiem, ja pēc tam, kad konstatēta līguma noteikuma spēkā neesamība tā negodīguma dēļ, patērētāja prasība atmaksāt summas, kuras tas nepamatoti samaksājis saskaņā ar šo noteikumu, ir tikusi apmierināta tikai daļēji, pamatojoties uz to, ka praktiski nav iespējams vai ir pārmērīgi grūti noteikt attiecīgā patērētāja tiesību uz šo summu atmaksu apjomu.

noteikumu nepiemērošana patērētājam [86]. Tiesa ir skaidri nospriedusi, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu nevar interpretēt tādējādi, ka atbilstoši tam valsts tiesa gadījumā, kad tā konstatējusi starp komersantu un patērētāju noslēgta līguma noteikuma par līgumsodu negodīgumu, drīkst samazināt patērētājam piemērojamā līgumsoda apmēru tā vietā, lai tam attiecīgo līguma noteikumu nepiemērotu vispār. Šajā ziņā Tiesa ir atzinusi, ka, ņemot vērā šīs direktīvas mērķi un vispārējo sistēmu, ja valsts tiesai būtu tiesības pārskatīt šādos līgumos ietverto negodīgo noteikumu saturu, šādas tiesības varētu nelabvēlīgi ietekmēt minētās direktīvas 7. pantā paredzētā mērķa īstenošanu ilgtermiņā, jo tās varētu mazināt preventīvo iedarbību, ko attiecībā uz komersantiem rada vienkārša šādu negodīgu noteikumu nepiemērošana patērētājam, ciktāl tiem joprojām pastāvētu vilinājums izmantot minētos noteikumus, zinot, ka – pat tad, ja tie tiktu atzīti par spēkā neesošiem, –valsts tiesa tomēr līgumu varētu vajadzīgajā mērā papildināt tā, lai tādējādi nodrošinātu minēto komersantu intereses [87].

105. Attiecīgi uzskatu – ja valsts tiesa konstatētu, ka attiecīgais noteikums ir negodīgs, tai piešķirtās tiesības pārskatīt vai grozīt minēto līguma noteikumu neatbilstu Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktam. Vienīgā minētajai tiesai pieejamā iespēja ir atcelt negodīgo noteikumu un pēc tam pārbaudīt, vai saskaņā ar valsts tiesību normām līguma turpmākā pastāvēšana bez negodīgā noteikuma ir juridiski iespējama, un tas ir jānosaka objektīvi [88].

106. Ņemot vērā iepriekš minēto, ierosinu uz sesto jautājumu atbildēt, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts jāinterpretē tādējādi, ka līguma noteikums, kas atzīts par negodīgu, principā ir uzskatāms par tādu, kas nekad nav pastāvējis, un tāpēc tam nevar būt nekādas ietekmes attiecībā uz patērētāju, kuram jāatjauno tiesiskais un faktiskais stāvoklis, kāds tam būtu bijis šī noteikuma neesamības gadījumā, un valsts tiesa nevar tam noteikt pienākumu samaksāt kādu summu kā atlīdzību, kas paredzēta minētajā noteikumā, kurš atzīts par negodīgu, neatkarīgi no tā, vai šī summa ir samazināta līdz to faktisko izdevumu apmēram, kas pakalpojumu sniedzējam profesionālim radušies, izpildot līgumu.

7. Par Direktīvas 93/13 8. un 8.a panta tvērumu (septītais un astotais jautājums)

107. Ar septīto un astoto jautājumu, kurus ierosinu izskatīt kopā, iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai gadījumā, ja būtu piemērojams Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts, pirmkārt, valsts tiesa, ja tā konstatē, ka atlīdzības apmērs ir acīmredzami nesamērīgs ar pakalpojumu sniedzēja ieguldījumu, var atzīt šādu līguma noteikumu par negodīgu, balstoties vienīgi uz valsts tiesību normām (*septītais jautājums*), un apstiprinošas atbildes gadījumā – ja runa ir par līgumu, kas noslēgts pirms šīs direktīvas 8.a panta stāšanās spēkā –, vai šai tiesai, otrkārt, ir jāņem vērā tikai tā informācija par noteikumiem, ko dalībvalsts pieņēmusi saskaņā ar minētās direktīvas 8. pantu un ko šī dalībvalsts ir sniegusi Komisijai atbilstoši šīs direktīvas 8.a pantam, ja minētā dalībvalsts ir norādījusi, ka tās tiesību akti nepārsniedz šajā direktīvā noteiktos minimālos standartus (*astotais jautājums*).

[86] Skat. spriedumu *Gutiérrez Naranjo* u.c. (60. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra). Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta imperatīvais raksturs nozīmē, ka patērētājs principā nevar atteikties no šajā direktīvā paredzētās aizsardzības ne ar līgumu, ne ar vienpusēju paziņojumu (skat. Komisijas pamatnostādnes (38. lpp.).

[87] Spriedumi, 2013. gada 30. maijs, *Asbeek Brusse* un *de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 58. un 59. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra), un 2019. gada 26. marts, *Abanca Corporación Bancaria* un *Bankia* (C-70/17 un C-179/17, EU:C:2019:250, 53. un 54. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra). Tādā pašā veidā Tiesa ir nospriedusi, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts nepieļauj tādu valsts judikatūru, kurā ar atlīdzināšanu saistītās sekas, kas ir saistītas ar atzinumu, ka noteikums, kas ietverts līgumā, kuru ar patērētāju ir noslēdzis komersants, ir negodīgs šīs direktīvas 3. panta 1. punkta izpratnē, tiek ierobežotas laikā, attiecinot tās vienīgi uz summām, kuras atbilstoši šādam noteikumam ir tikušas nepamatoti samaksātas pēc tāda tiesas nolēmuma pasludināšanas, ar kuru ir ticis atzīts šis negodīgums (skat. spriedumu *Gutiérrez Naranjo* u.c. (75. punkts)).

[88] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 3. oktobris, *Dziubak* (C-260/18, EU:C:2019:819, 39. punkts un tajā minētā judikatūra).

108. Tā kā šie divi cieši saistītie jautājumi ir uzdoti gadījumā, ja Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts liegtu valsts tiesai izvērtēt tāda noteikuma iespējamo negodīgumu, kāds aplūkots pamatlietā, lai arī, ņemot vērā uz trešo jautājumu ierosināto atbildi, šai tiesai ir jābūt iespējai izvērtēt negodīgumu, ja līguma noslēgšanas brīdī šīs direktīvas 4. panta 2. punkts vēl nebija transponēts valsts tiesībās, uzskatu, ka uz tiem nav jāatbild.

109. Katrā ziņā un pilnīguma labad, pirmkārt, attiecībā uz septīto jautājumu, kā norādīts šo secinājumu 67. punktā, atgādināšanu, ka ar Direktīvu 93/13 ir veikta minimāla saskaņošana un līdz ar to saskaņā ar šīs direktīvas 8. pantu dalībvalstis var nodrošināt augstāku aizsardzības līmeni par tajā paredzēto, ciktāl tas ir saderīgi ar tās mērķiem. Citiem vārdiem – dalībvalstis var pamatoties uz minētās direktīvas 8. pantu, lai pieņemtu normas, ar kurām tiek paplašināts to līguma noteikumu spektrs, kuru negodīgumu var izvērtēt, attiecinot tās arī uz citiem šādiem noteikumiem, piemēram, tostarp, noteikumiem, kas attiecas uz līguma galveno priekšmetu vai cenas un atlīdzības atbilstīgumu, pat ja tie ir formulēti vienkāršā, skaidri saprotamā valodā [89].

110. Otrkārt, attiecībā uz astoto jautājumu jāatgādina, ka Direktīvas 93/13 8.a pantā dalībvalstīm, kuras pieņem noteikumus saskaņā ar šīs direktīvas 8. pantu, ir paredzēts pienākums informēt Komisiju par minēto noteikumu pieņemšanu, kā arī par visiem turpmākiem grozījumiem, jo īpaši, ja minētie noteikumi attiecina negodīguma novērtējumu uz individuāli apspriestiem līguma noteikumiem vai uz cenas vai atlīdzības atbilstīgumu vai ja tie ietver tādu līguma noteikumu sarakstus, ko uzskata par negodīgiem. Saskaņā ar Komisijas rīcībā esošo informāciju Latvijas Republika nav atbilstīgi 8.a pantam paziņojusi par pasākumiem, kas pārsniegtu Direktīvā 93/13 paredzētos minimālos standartus. Tomēr tas nekādi neietekmē iespēju piemērot valsts tiesību aktus, kuru mērķis ir uzlabot patērētāju tiesību aizsardzību, jo šīs direktīvas 8.a pantā nav paredzētas nekādas tiesiskās sekas, kas izrietētu no tā, ka dalībvalsts nav paziņojusi savus tiesību aktus. Citiem vārdiem – tas, ka šāds valsts pasākums nav paziņots, nenozīmē, ka tas nevar tikt piemērots attiecīgajā dalībvalstī. Minētajā direktīvā nav paredzēts, ka paziņošana par saskaņā ar minētās direktīvas 8.a pantu pieņemtajiem noteikumiem būtu priekšnoteikums to spēkā esamībai un to saistošajam spēkam. Attiecīgi tas, ka dalībvalsts nav veikusi attiecīgo paziņošanu, nevar būt pamats uzskatīt, ka attiecīgais dalībvalsts regulējums nav stājies spēkā vai nav saistošs.

8. Par Hartas 17. panta 1. punkta un 24. panta 2. punkta piemērošanu (devītais un desmitais jautājums)

111. Ar devīto jautājumu iesniedzējtiesa apstiprinošas atbildes uz pirmo vai otro jautājumu gadījumā būtībā vēlas noskaidrot, kāda nozīme šajā lietā ir Hartas 17. panta 1. punktam un 24. panta 2. punktam, ņemot vērā, ka, pirmām kārtām, strīdīgais līgums saistīja C uz 15 gadiem un varēja radīt būtiskas finansiālas sekas un, otrām kārtām, ka šī līguma noslēgšanas brīdī C bija nepilngadīgs. Desmitais jautājums būtībā attiecas uz tiem pašiem aspektiem kā devītais jautājums un ir uzdots kā to aizstājošs jautājums, proti, gadījumā, ja atbilde uz pirmo vai otro jautājumu būtu noliedzoša. Ņemot vērā atbildi, kādu ierosinu sniegt uz pirmo jautājumu, uz desmito jautājumu nav jāatbild.

112. No tā izriet, ka ar šiem abiem jautājumiem iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, pirmkārt, vai, ņemot vērā tā ilgumu un tajā paredzēto atlīdzības līmeni, tāds līgums kā pamatlietā, kas noslēgts starp komersantu un patērētāju, kurš tā noslēgšanas brīdī bija nepilngadīgs, ir pretrunā

[89] Šajā nozīmē skat. spriedumu *Caja de Ahorros* (44. punkts) un šo secinājumu 71.–74. punktu.

bērna "interesēm" Hartas 24. panta 2. punkta izpratnē, kā arī tiesībām uz īpašumu, kas nostiprinātas tās 17. pantā, un, otrkārt, noteikt, vai, ņemot vērā Direktīvu 93/13, šis apstāklis varētu ietekmēt noteikuma negodīguma vērtējumu.

113. Vispirms, manuprāt, ir lietderīgi atgādināt – ja Tiesa uzskatītu, kā ierosinu atbildē uz pirmo jautājumu, ka Direktīva 93/13 ir piemērojama pamatlietā, tas pats attiektos arī uz Hartu. Proti, saskaņā ar Hartas 51. panta 1. punktu tās noteikumi ir piemērojami, ja dalībvalstis īsteno Savienības tiesību aktus. Attiecīgi ir jāievēro tajā noteiktās pamattiesības, tostarp tās, kas paredzētas tās 17. pantā (tiesības uz īpašumu) un 24. pantā (bērnu tiesības).

114. Pirmām kārtām, attiecībā uz tiesībām uz īpašumu, cik man zināms, Tiesa līdz šim nav nospriedusi, ka Hartas 17. panta 1. punktam, kurā vispārīgi regulētas tiesības uz īpašumu, būtu īpašs tvērums saistībā ar Direktīvas 93/13 piemērošanu. Tas man šķiet pilnībā loģiski un konsekventi.

115. Otrām kārtām, attiecībā uz bērna tiesībām Hartas 24. panta 2. punktā ir paredzēts, ka "visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātas iestādes, pirmkārt jāņem vērā bērna intereses". Lai gan, cik man zināms, Tiesa nekad nav interpretējusi šo tiesību normu saistībā ar Direktīvas 93/13 interpretāciju, tā ir formulēta plaši un, manuprāt, tai vajadzētu būt piemērojamai tādiem aktiem kā strīdīgais līgums, kas rada potenciāli būtiskas sekas attiecīgajam nepilngadīgajam [90]. Šādu konstatējumu apstiprina ANO Bērnu tiesību konvencijas [91] 3. panta 1. punkts, uz kuru ir tieša atsauce paskaidrojumos par Hartas 24. pantu. Saskaņā ar šī 3. panta 1. punktu visās darbībās attiecībā uz bērniem primārajam apsvērumam jābūt bērna interesēm. Tātad šāds noteikums vispārīgi ir attiecināms uz visiem lēmumiem un visām darbībām, kas tieši vai netieši skar bērnus [92], kā norādījusi Apvienoto Nāciju Bērnu tiesību komiteja [93]. Jēdziens "bērna intereses" vienlaikus attiecas gan uz materiālām tiesībām, gan uz interpretācijas principu, gan uz procesuālo tiesību normu [94].

116. Ciktāl šis jēdziens attiecas uz "interpretācijas principu", uzskatu, ka minētā tiesību norma varētu būt būtiska Direktīvas 93/13 noteikumu interpretācijā un piemērošanā, ja attiecīgais patērētājs, kā šajā lietā, strīdīgā līguma noslēgšanas brīdī bija nepilngadīgs.

117. Jākonstatē, ka Direktīvā 93/13 nav norādes ne uz patērētāju vecumu, ne *a fortiori* uz viņu nepilngadību. Tomēr Negodīgas komercprakses direktīvas 5. panta 3. punktā ir ietverts īpašs noteikums par komercpraksi, kas attiecas uz "precīzi nosakāmu patērētāju grupu [..] [, kura ir] īpaši neaizsargāta". Viens no faktoriem, kas nosaka šo neaizsargātību, ir patērētāja vecums. Tādējādi pēdējā minētajā direktīvā ir paredzēts, ka gadījumos, kad šāda grupa ir mērķa grupa, attiecīgo komercpraksi novērtē "no tādas grupas vidusmēra pārstāvja viedokļa" [95].

[90] Šajā nozīmē un pēc analoģijas skat. spriedumu, 2021. gada 11. marts, *État belge* (Nepilngadīgās personas vecāka atgriešana) (C-112/20, EU:C:2021:197, 36. punkts).

[91] Pieņemusi Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālā Asambleja 1989. gada 20. novembrī.

[92] Šajā nozīmē un pēc analoģijas skat. spriedumu, 2021. gada 11. marts, *État belge* (Nepilngadīgās personas vecāka atgriešana) (C-112/20, EU:C:2021:197, 37. un 38. punkts).

[93] Šajā ziņā skat. Bērna tiesību komitejas Vispārējās norādes Nr. 14 (2013) par to, ka primārajam apsvērumam jābūt bērna interesēm (3. panta 1. punkts), CRC/C/GC/14, 19. punkts.

[94] Spriedums, 2024. gada 11. jūnijs, *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (Sievietes, kuras kā pamatvērtību pieņēmušas dzimumu līdztiesību) (C-646/21, EU:C:2024:487, 73. punkts), kurā ir atsauce uz Bērna tiesību komitejas Vispārējām norādēm Nr. 14 (2013) par to, ka primārajam apsvērumam jābūt bērna interesēm (3. panta 1. punkts), CRC/C/GC/14, 6. punkts.

[95] Skat. Negodīgas komercprakses direktīvas 18. un 19. apsvērumu.

118. Attiecīgi, ja Direktīva 93/13 būtu jāinterpretē Hartas 24. panta 2. punkta gaismā, lai novērtētu attiecīgā noteikuma iespējamo negodīgumu no "samērā informēta, uzmanīga un apdomīga vidusmēra patērētāja" viedokļa, *mutatis mutandis* būtu jāņem vērā apstāklis, ka patērētājs bija nepilngadīgs un tātad īpaši neaizsargāts. Kā atgādināts šo secinājumu 58. punktā, saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 1. punktu līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā to preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties "uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti", tostarp – attiecīgā gadījumā – uz patērētāja nepilngadību.

119. Tomēr šajā gadījumā, lai gan patērētāja nepilngadība var būt apstāklis, kam jāpievērš uzmanība, būtu jāņem vērā arī tas, ka strīdīgā līguma noslēgšanas brīdī nepilngadīgo pārstāvēja viņa vecāki un šis līgums tika parakstīts tikai vienu gadu pirms C pilngadības sasniegšanas.

120. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu uz devīto jautājumu atbildēt, ka Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkts un 4. panta 1. punkts, lasot tos Hartas 24. panta 2. punkta gaismā, jāinterpretē tādējādi, ka, novērtējot noteikuma negodīgumu, jāņem vērā apstāklis, ka līguma noslēgšanas brīdī attiecīgais patērētājs, būdams nepilngadīgs, piederēja īpaši neaizsargātai grupai, tomēr neatstājot bez vērības arī citus apstākļus, kas pastāvēja šī līguma noslēgšanas brīdī, piemēram, faktu, ka šo nepilngadīgo pārstāvēja viņa vecāki, kā arī viņa brieduma pakāpi.

V. Secinājumi

121. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz Augstākās tiesas (Senāts) (Latvija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos, kurā grozījumi izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 25. oktobra Direktīvu 2011/83/ES, 1. panta 1. un 2. punkts

   jāinterpretē tādējādi, ka

   sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu līgums, kas noslēgts starp komersantu, kurš veic darbību sportistu sagatavošanas un attīstības jomā, no vienas puses, un nepilngadīgu personu, kuru pārstāv vecāki un kurš šī līguma noslēgšanas brīdī nebija nodarbināts sporta jomā, no otras puses, principā ietilpst šīs direktīvas piemērošanas jomā, ja ir izpildīti pārējie šajā direktīvā noteiktie piemērošanas nosacījumi.

2) Direktīvas 93/13, kurā grozījumi izdarīti ar Direktīvu 2011/83, 4. panta 2. punkts

   jāinterpretē tādējādi, ka tad,

   ja iepriekš minētā līguma noslēgšanas brīdī šī tiesību norma nebija transponēta valsts tiesībās, valsts tiesai katrā ziņā jābūt iespējai novērtēt līguma noteikuma negodīgumu šīs direktīvas 3. panta izpratnē neatkarīgi no tā, vai, pirmkārt, šis noteikums attiecas uz līguma galvenā priekšmeta definīciju, otrkārt, uz cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, pat ja komersants šo noteikumu iepriekš ir formulējis vienkāršā, skaidri saprotamā valodā.

3) Direktīvas 93/13, kurā grozījumi izdarīti ar Direktīvu 2011/83, 5. pants

   jāinterpretē tādējādi, ka

prasība, saskaņā ar kuru līguma noteikumi ir jāformulē "vienkāršā, skaidri saprotamā" valodā, prasa, lai uzņēmums, kurš piedāvā sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumus, sniegtu jaunajam sportistam pietiekamu informāciju, lai viņš varētu pieņemt pārdomātu, uz precīzu informāciju balstītu lēmumu, un tādēļ līguma noteikumam jābūt ne tikai saprotamam no formālā un gramatiskā viedokļa, bet arī jāsniedz patērētājam iespēja, pirmkārt, pilnībā aptvert būtiskās finansiālās sekas, kādas šis noteikums varētu izraisīt no finansiālo saistību viedokļa, un, otrkārt, izvērtēt to atbilstību šī uzņēmuma sniegto pakalpojumu kopējai vērtībai.

4) Direktīvas 93/13, kurā grozījumi izdarīti ar Direktīvu 2011/83, 3. panta 1. punkts

jāinterpretē tādējādi, ka,

novērtējot tāda sportista attīstības un karjeras atbalsta pakalpojumu līguma noteikuma iespējamo negodīgumu, kurā paredzēts, ka, sniedzot šos pakalpojumus, jaunais sportists, kas rīkojas kā patērētājs, apņemas maksāt atlīdzību 10 % apmērā no ienākumiem, kurus viņš gūs nākamo 15 gadu laikā, ja kļūs par profesionālu sportistu, nozīme ir tam, vai, iespējams, nav ievērota "godprātības" prasība un, iespējams, pastāv "ievērojama nelīdzsvarotība" par sliktu patērētājam, tomēr precizējot, ka īpaši jāņem vērā tiesību normas, kas atbilstoši valsts tiesībām būtu piemērojamas, ja starp pusēm nebūtu attiecīgas vienošanās, lai novērtētu, vai un – attiecīgā gadījumā – kādā mērā patērētājam, piemērojot līgumu, tiek radīts neizdevīgāks tiesiskais stāvoklis salīdzinājumā ar spēkā esošajos valsts tiesību aktos paredzēto, un, ja šādu tiesību normu nav, minētā līguma noslēgšanas dienā atlīdzības jomā attiecīgajā sporta nozarē pastāvošā tirgus prakse, ja tā ir godīga un taisnīga, kā arī to preču vai pakalpojumu raksturs, attiecībā uz ko līgums noslēgts, vienlaicīgi atsaucoties uz visiem tiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kuri ar to bijuši saistīti, kā arī uz visiem pārējiem līguma noteikumiem vai cita līguma, no kā tas ir atkarīgs, noteikumiem, it īpaši, vai pieprasītā atlīdzība atbilst tirgus vērtībai attiecīgajā sporta nozarē, īpaši ņemot vērā risku, ko komersantam rada tas, ka tam nav garantijas saņemt atlīdzību, ja jaunais sportists nekļūs par profesionālu sportistu.

5) Direktīvas 93/13, kurā grozījumi izdarīti ar Direktīvu 2011/83, 6. panta 1. punkts

jāinterpretē tādējādi, ka

līguma noteikums, kas atzīts par negodīgu, principā ir uzskatāms par tādu, kas nekad nav pastāvējis, un tāpēc tam nevar būt nekādas ietekmes attiecībā uz patērētāju, kuram jāatjauno tiesiskais un faktiskais stāvoklis, kāds tam būtu bijis šī noteikuma neesamības gadījumā, un valsts tiesa nevar tam noteikt pienākumu samaksāt kādu summu kā atlīdzību, kas paredzēta minētajā noteikumā, kurš atzīts par negodīgu, neatkarīgi no tā, vai šī summa ir samazināta līdz to faktisko izdevumu apmēram, kas pakalpojumu sniedzējam profesionālim radušies, izpildot līgumu.

6) Direktīvas 93/13, kurā grozījumi izdarīti ar Direktīvu 2011/83, 3. panta 1. punkts un 4. panta 1. punkts, lasot tos Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 24. panta 2. punkta gaismā,

jāinterpretē tādējādi, ka,

novērtējot noteikuma negodīgumu, jāņem vērā apstāklis, ka līguma noslēgšanas brīdī attiecīgais patērētājs, būdams nepilngadīgs, piederēja īpaši neaizsargātai grupai, tomēr neatstājot bez vērības arī citus apstākļus, kas pastāvēja šī līguma noslēgšanas brīdī, piemēram, faktu, ka šo nepilngadīgo pārstāvēja viņa vecāki, kā arī viņa brieduma pakāpi.